

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمر الکرما
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

حفظ موضوعی قرآن کریم

سید علی میر داماد نجف آبادی

چاپ: سوم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق)

نویسنده:

سیدعلی میرداماد نجف آبادی

ناشر چاپی:

جامعه المصطفی (صلى الله عليه وآله) العالمیه

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق)
۸	مشخصات کتاب
۸	اشاره
۱۲	فهرست
۱۸	مقدمه مرکز
۲۲	بخش اول: آیات اعتقادی
۲۲	اشاره
۲۴	راه های خداشناسی
۲۶	توحید (و مراتب آن)
۲۹	شرک
۳۱	توسل
۳۳	شفاعت
۳۴	نام ها و صفات خدا
۳۵	عدل الهی
۳۶	حکمت خدا (دفع شبهه شرور)
۳۷	جبر و اختیار
۳۸	نبوت عامه (ویژگی های پیامبران)
۴۱	اهداف بعثت (وظایف پیامبران)
۴۳	نبوت خاصه (پیامبر اسلام)
۴۵	قرآن
۴۷	امامت عامه (ویژگی های امام)
۴۹	امام علی علیه السلام
۵۱	اهل بیت علیهم السلام در قرآن

۵۳ موسی و یهودیان
۵۵ عیسی و مسیحیان
۵۸ مرگ
۶۰ دلایل معاد
۶۲ نام های قیامت
۶۴ حوادث قبل از قیامت
۶۵ وصف قیامت
۶۷ دادگاه قیامت
۷۰ میزان
۷۱ بهشت و بهشتیان
۷۳ جهنم و جهنمیان
۷۵ بخش دوم: احکام و اخلاق
۷۵ اشاره
۷۷ نماز
۸۰ روزه
۸۲ حج
۸۳ جهاد
۸۵ خمس و زکات
۸۷ نذر، عهد و قسم
۸۹ کفّارات
۹۱ احکام خانواده
۹۳ ربا
۹۵ قرض الحسنه
۹۷ ارث
۹۷ طلاق
۹۸ نکاح

- ۱۰۰ حقوق زنان
- ۱۰۲ حرام ها
- ۱۰۳ حلال ها
- ۱۰۵ شراب و قمار
- ۱۰۶ اهمیت تعلیم و تربیت
- ۱۰۷ علم و عالم
- ۱۰۸ آداب اجتماعی
- ۱۰۹ آداب مجلس
- ۱۱۱ صلۀ رحم
- ۱۱۲ ایثار
- ۱۱۳ آیین دوستی
- ۱۱۵ احسان
- ۱۱۷ استغفار
- ۱۱۹ توبه
- ۱۲۱ آثار تقوی
- ۱۲۳ توکل
- ۱۲۴ صبر و استقامت
- ۱۲۶ عبادت و شب زنده داری
- ۱۲۸ اسراف و تبذیر
- ۱۲۹ ریا و خودنمایی
- ۱۳۱ تکبر و خودستایی
- ۱۳۳ اوصاف پارسایان
- ۱۳۵ اوصاف منافقان
- ۱۳۷ درباره مرکز

حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق)

مشخصات کتاب

سرشناسه: میرداماد نجف آبادی، سیدعلی

عنوان و نام پدیدآور: حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق) / نگارش سیدعلی میرداماد نجف آبادی.

مشخصات نشر: قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله، ۱۳۸۹.

فروست: دفتر برنامه ریزی و فن آوری آموزشی؛ ۶۳.

فروست اصلی: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله ۶۴ / ۱۳۱ / ۱۳۹۳

فروست فرعی: دفتر برنامه ریزی و فن آوری آموزشی ۵

شابک: ۵-۰۶-۸۹۶۱-۹۶۴-۹۷۸

یادداشت: چاپ دوم.

یادداشت: چاپ سوم: ۱۳۹۳ (فیا).

موضوع: قرآن. برگزیده ها - ترجمه ها

موضوع: قرآن - سوره ها و آیه ها

موضوع: قرآن - حفظ

رده بندی کنگره: ۱۳۸۹ ۷ ح ۸۷ م / ۵۹/۹ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۸۳۱۶۴

ص: ۱

اشاره

حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق)

سیدعلی میرداماد نجف آبادی

ص: ۳

فهرست

سخن ناشر ۵

بخش اول:

آیات اعتقادی

راه های خداشناسی ۸

توحید (و مراتب آن) ۱۰

شرک ۱۳

توسل ۱۵

شفاعت ۱۷

نام ها و صفات خدا ۱۸

عدل الهی ۱۹

حکمت خدا (دفع شبهه شرور) ۲۰

جبر و اختیار ۲۱

نبوت عامه (ویژگی های پیامبران) ۲۲

اهداف بعثت (وظایف پیامبران) ۲۴

نبوت خاصه (پیامبر اسلام) ۲۶

قرآن ۲۸

امامت عامه (ویژگی های امام) ۳۰

ص: ۵

امام علی علیه السلام ۳۲

اهل بیت علیهم السلام در قرآن ۳۴

موسی و یهودیان ۳۶

عیسی و مسیحیان ۳۸

مرگ ۴۱

دلایل معاد ۴۳

نام های قیامت ۴۵

حوادث قبل از قیامت ۴۷

وصف قیامت ۴۹

دادگاه قیامت ۵۱

میزان ۵۳

بهشت و بهشتیان ۵۴

جهنم و جهنمیان ۵۶

بخش دوم:

احکام و اخلاق

نماز ۵۹

روزه ۶۱

حجّ ۶۳

جهاد ۶۵

خمس و زکات ۶۷

نذر، عهد و قسم ٦٩

كفّارات ٧١

احكام خانواده ٧٣

ربا ٧٥

قرض الحسنه ٧٧

ارث ٧٩

طلاق ٧٩

نكاح ٨٠

ص:٦

حقوق زنان ۸۲

حرام‌ها ۸۴

حلال‌ها ۸۵

شراب و قمار ۸۷

اهمیت تعلیم و تربیت ۸۸

علم و عالم ۸۹

آداب اجتماعی ۹۰

آداب مجلس ۹۲

صله رحم ۹۴

ایثار ۹۵

آیین دوستی ۹۶

احسان ۹۸

استغفار ۱۰۰

توبه ۱۰۲

آثار تقوی ۱۰۴

توکل ۱۰۶

صبر و استقامت ۱۰۷

عبادت و شب زنده داری ۱۰۹

اسراف و تبذیر ۱۱۱

ریا و خودنمایی ۱۱۲

تکبر و خودستایی ۱۱۴

اوصاف پارسایان ۱۱۶

اوصاف منافقان ۱۱۸

ص: ۷

قرآن محور تعالیم و اعتقادات اسلامی است و مسلمانان با وجود اختلاف در برخی اصول و فروع نسبت به محوریت قرآن اتفاق نظر دارند. در مجامع و نشست های علمی اولین و مهم ترین استدلال ها و استنادها، استدلال های قرآنی است و هر قدر عالم دینی به آیات قرآن و مفاهیم آن مسلطتر باشد مقبولیت بیشتری دارد. لذا انس با قرآن شرط ابتدایی برای هر مبلغ و عالم دینی است.

طلاب پیرو مکتب اهل بیت علیهم السلام نیز به عنوان رهروان واقعی قرآن باید با آیات و موضوعات کتاب وحی مأنوس باشند. در این میان آنچه انس با قرآن و آشنایی هر چه بیشتر با آن را برای پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام به ویژه مبلغان و عالمان این مکتب ضروری تر می نماید هجمه های تبلیغی علیه مذهب شیعه است؛ تهمت های ناروایی مانند عدم اعتقاد به اعتبار قرآن و عدم انس با قرآن و اهمیت ندادن به قرآن که اینها باعث می شود مسلط بودن و مأنوس بودن با مفاهیم و آیات قرآنی توسط پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام اهمیت دو چندان پیدا کند.

علاوه بر آن، در نشست های علمی و مباحثات دینی علاوه بر قدرت استدلال و

تحلیل و بیانات عقلی و منطقی، به نقل آیات و روایات و استناد به متون دینی هم نیاز داریم.

با توجه به چنین ویژگی ها، پرداختن به حفظ آیات و روایات در موضوعات مختلف امری لازم و ضروری است تا مبلغ و عالم دینی مطالب و تعالیم وحیانی را سریع و بدون اتلاف وقت و بدون نیاز به مراجعه به کتاب ها و منابع بخواند و توقع آن است که بسیاری از آیات و روایات را در ذهن داشته باشد. از سوی دیگر حفظ داشتن بسیاری از آیات و روایات به دانش پژوه و مبلغ قدرت و روحیه سخن گفتن، بحث نمودن، استدلال کردن و نوشتن می دهد.

از این رو در برنامه جدید مرکز جهانی علوم اسلامی دو واحد جهت حفظ آیات قرآن در موضوعات مختلف در نظر گرفته شده است که یک واحد آن به حفظ آیات اعتقادی و یک واحد به حفظ آیات الأحکام و آیات اخلاقی - اجتماعی اختصاص دارد.

در هر مرحله استاد با بیان آیات قرآن در یک موضوع خاص و ترجمه و توضیح مفاهیم آن، زمینه را برای حفظ آن آیات توسط دانش پژوه فراهم می سازد.

امید است این برنامه باعث شکوفایی و رونق هر چه بیشتر فرهنگ و تعالیم قرآنی بین دانش پژوهان علوم دینی و در نتیجه میان جامعه و مردم گردد.

جا دارد از زحمات و تلاش های بی دریغ فاضل وارسته حضرت حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدعلی میرداماد نجف آبادی - که موضوعات و آیات مربوط به آن را انتخاب و دسته بندی کردند - تقدیر و تشکر شود و نیز از تلاش و همکاری آقایان رحمت عابدی، سیدمجتبی اوصیاء و رحیم حاجی خانی، یدالله رضانژاد و دیگر فرزانهگانی که ما را در آماده سازی این مجموعه یاری داده اند،

قدردانی می شود.

ضمناً لازم به یادآوری است که ترجمه آیات از ترجمه استاد جلال الدین مجتبوی انتخاب شده است و برای سهولت حفظ، آیات این مجموعه توسط قاری ارزشمند جناب حجه الاسلام والمسلمین پیرنیا قرائت شد و با همکاری جناب مستطاب آقای روح الله شفیعی به صورت نوار کاست و لوح فشرده در آمد که به همراه کتاب در اختیار علاقه مندان قرار می گیرد.

دفتر برنامه ریزی و تدوین متون درسی

جامعه المصطفی صلی الله علیه و آله

ص: ۱۱

بخش اول: آیات اعتقادی

اشاره

ص: ۱۳

فطرت

(فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا....) (روم / ۳۰)

پس روی خویش را به سوی دین یکتا پرستی فرادار، در حالی که از همه کیش ها روی برتافته و حق گرای باشی، به همان فطرتی که خدا مردم را بر آن آفریده است....

نظم

(إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ....) (آل عمران / ۱۹۰)

همانا در آفرینش آسمان ها و زمین و آمد و شد شب و روز...

برهان امکان و وجوب

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ.) (فاطر / ۱۵)

ای مردم، شما باید نیازمندان به خدا، و خداست بی نیاز و ستوده.

برهان تغییر و حرکت

(وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...).

و بدین سان ابراهیم را ملکوت آسمان ها و زمین می نمودیم

(فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ...) . پس چون تاریکی شب بر وی در آمد...

(فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغاً...) . و چون ماه را بر آینده دید...

(فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً...) . پس چون خورشید را بر آینده دید...

(إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفاً...) (انعام / ۷۵-۷۹).

من یکسره روی (دل) خویش به سوی آن که آسمان ها و زمین را آفریده است کردم در حالی که حق گرایم و...

آیات دیگر

زخرف / ٩، آل عمران / ١٨، بقره ١٦٤، طور / ٣٥، ٣٦، ٤٣.

ص: ١٥

دلیل توحید

(لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا...). (انبیاء / ۲۲)

اگر در آن دو - آسمان و زمین - خدایانی جز خدای یکتا می بود هر آینه هر دو تباہ می شدند....

توحید ذات و صفات

(لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ). (شوری / ۱۱)

چیزی همانند او نیست، اوست شنوا و بینا.

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ). بگو: حق این است که خدا یکتا و یگانه است.

(اللَّهُ الصَّمَدُ). خداتنها بی نیازی است که نیازها بدو برند.

(لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ). نزاده و زاده نشده است.

(وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ). (سوره اخلاص)

و هیچ کس او را همتا و همانند نبوده و نباشد.

توحید در عبادت

(وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ). (بینه / ۵)

و آنان را جز این نفرموده بودند که خدای را بپرستید در حالی که دین را ویژه او کنند و حق گرای باشند و نماز را بر پا دارند و زکات بدهند. و این است آیین (آن نوشته های) راست و استوار - یا: این است دین راست و استوار.

(إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ). (بینه / ۶)

همانا کافران اهل کتاب و مشرکان در آتش دوزخ جاویدانند، اینانند بدترین آفریدگان.

(یا عِبَادِیَ الَّذِینَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِیْ وَاسِعَةً فَاِیَّایَ فَاَعْبُدُونِ کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَیْنَا تُرْجَعُونَ). (عنکبوت/ ۵۶ و ۵۷)

ای بندگان من که ایمان آورده اید، همانا زمین من فراخ است، پس (به جایی روید که بتوانید) تنها مرا بپرستید، هر کسی چشنده مرگ است، پس به سوی ما باز گردانده می شوید.

توحید در افعال

خالقیت

(... قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...). (رعد/ ۱۶)

... بگو: خدای یکتا آفریننده همه چیزهاست....

ربوبیت

(قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَهُوَ رَبُّكُمْ كُلُّ شَيْءٍ عَالِمٌ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ). (انعام/ ۱۶۴)

بگو: آیا جز خدای یکتا پروردگاری بجویم و حال آن که او خداوند همه چیز است؟ و هیچ کس کاری نکند مگر آن که بر عهده خود اوست و هیچ کس بار گناه دیگری را بر ندارد - کسی گناه دیگری را از وی بر ندارد بلکه هر کس متحمل گناه خود است - سپس بازگشت شما به سوی پروردگارتان است و شما را بدانچه اختلاف می کردید آگاه می کند.

(وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيُبْلِغَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ). (انعام/ ۱۶۵)

و اوست که شما را جانشینان (پیشینان در) زمین کرد و برخی از شما را بر برخی دیگر به پایه ها بالا برد تا در آنچه به شما داد بیازمایدتان، همانا پروردگار تو زود کیفر

ص: ۱۷

دهنده است، و هر آینه او آمرزگار و مهربان است.

تشریح

(... وَ مَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) . (مائده / ۴۴)

... و هر که بدانچه خدا فرو فرستاده حکم نکند پس اینانند کافران.

مالکیت

(وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ...) . (آل عمران / ۱۸۹)

و خدای راست، فرمانروایی آسمان ها و زمین....

حاکمیت

(... إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ) . (انعام / ۵۷)

... حکم و فرمان تنها از آن خداست، حق را (از باطل) جدا و بیان می کند و او بهترین جدا کننده (حق از باطل) است....

(قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ) . (انعام / ۵۸)

بگو: اگر آنچه به شتاب می خواهید نزد من بود کار میان من و شما گزارده شده بود - عذاب می رسید و کار یکسره می شد و به پایان می رسید - و خدا به ستمکاران داناتر است.

اطاعت

(... أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ...) . (نساء / ۵۹)

... خدای را فرمان برید و پیامبر و صاحب امر را، که از شمایند....

بزرگ ترین ظلم

(إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) .

(لقمان / ۱۳)

و (یادکن) آنگاه که لقمان پسر خویش را پند همی داد که: ای پسرک من، به خدا انباز مگیر، که انباز گرفتن (با خدای) هر آینه ستمی بزرگ است.

خداوند مشرک را نمی آمرزد

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) . (نساء / ۴۸)

همانا خدا این را که با وی انباز گیرند نمی آمرزد و آنچه را که فروتر از آن باشد - غیر شرک - برای آن که بخواهد می آمرزد. و هر که با خدای انباز گیرد با دروغی که بافته گناهی بزرگ کرده است.

سرانجام شرک آتش است

(... إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَزَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ...) . (مائده / ۷۲)

... به راستی که هر کس برای خدا انباز گیرد خدا بهشت را بر او حرام کرده و جایگاهش آتش دوزخ است....

شرک ریشه در حقیقت ندارد

(وَمَا يَتَّبِعِ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ...) . (یونس / ۶۶)

و کسانی که جز خدا، شریکانی (بر او) می خوانند از چه پیروی می کنند؟ پیروی نمی کنند مگر از گمان....

مثل بر مشرکان

(... وَ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ...) . (حج / ۳۱)

... و هر که برای خدا انباز گیرد چنان است که از آسمان فرو افتد....

ص: ۲۰

جواز توسل

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ... (مائده / ۳۵)

ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا پروا کنید و به سوی او دستاویز بجوید...

(وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا) . (نساء / ۶۴)

و اگر آنان هنگامی که بر خود ستم کردند نزد تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند و پیامبر برای آنان آمرزش می خواست هر آینه خدای را توبه پذیر و مهربان می یافتند.

قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ) .

(قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي...) . (یوسف / ۹۷-۹۸)

گفتند: ای پدر، برای گناهان ما آمرزش بخواه، همانا ما گناهکار بودیم. گفت: به زودی برای شما از پروردگارم آمرزش می خواهم...

(فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ...) . (محمد / ۱۹)

پس بدان که هیچ خدایی جز خدای یکتا نیست، و برای گناه خود و برای مردان و زنان مؤمن آمرزش بخواه...

تأثیر توسل به اذن و اجازه الهی است

(قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ...) . (اعراف / ۱۸۸)

بگو: من مالک هیچ سود و زیانی برای خویش نیستم - من برای خود جلب سود و دفع زیان نتوانم - مگر آنچه خدای خواهد...

جواز ایستادن در کنار قبور مؤمنین و دعا برای آنها (مفهوم مخالف آیه)

(وَلَا تُصَلُّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ...) . (توبه / ۸۴)

و هیچ گاه بر هیچ یک از آنها [مشرکان و منافقان] که بمیرد نماز مکن و بر گورش مایست...

ص: ۲۲

شفاعت با اذن الهی است

(... مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ...) . (بقره / ۲۵۵)

... کیست آن که جز به خواست و فرمان او نزد وی شفاعت کند؟....

شفاعت کنندگان

(لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا) . (مریم / ۸۷)

توان شفاعت ندارند مگر آن که از نزد خدای رحمان پیمانی گرفته باشد.

شفاعت شوندگان

(... وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى...) . (انبیاء / ۲۸)

... شفاعت نمی کنند جز برای کسی که خدا راضی (به شفاعت برای او) است....

(يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا) . (طه / ۱۰۹)

در آن روز شفاعت سود ندارد مگر (شفاعت) کسی که خدای رحمان به او اجازه دهد و سخن او را پسندد.

(فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ) . (شعرا / ۱۰۰)

اینک ما را هیچ شفاعت کننده و خواهشگری نیست.

آیات دیگر

بقره / ۴۸، بقره / ۲۵۴، یونس / ۳، سبأ / ۲۳.

۱. (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ...). (اعراف / ۱۸۰)

نیکوترین نام‌ها برای خدا است، پس او را بدان‌ها بخوانید، و کسانی را که در باره نام‌های او به کژی میل می‌کنند رها سازید....

۲. (هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ)

اوست خدای یکتا که جز او خدایی نیست، دانای نهان و آشکارا، اوست بخشاینده و مهربان.

(هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ...).

اوست خدای یکتا که جز او خدایی نیست، پادشاه (بسزا و راستین) پاک از همه عیب...

(هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى...).

(حشر / ۲۲، ۲۳، ۲۴)

اوست خدای آفریدگار، هستی بخش، نگارنده صورت‌ها، او راست نام‌های بهین....

۳. (هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ). (حدید / ۳)

اوست اول و آخر - پیش از هر چیز بوده و پس از هر چیز هم باشد - و پیدا - به هستی - و نهان - به چگونگی و او به همه چیز داناست.

۴. (لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ). (انعام / ۱۰۳)

چشم‌ها او را در نیابد و او چشم‌ها را دریابد، و اوست لطیف - بخشنده و نیکوکار یا باریکدان و آگاه - به آشکار و نهان.

۵. (هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ). (یونس / ۵۶)

اوست که زنده کند و بمیراند، و بازگشت شما به سوی اوست.

خداوند ظلم نمی کند

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَ لَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ) . (یونس / ۴۴)

براستی خدا بر مردم هیچ ستم نکند بلکه مردم بر خود ستم می کنند.

(وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ) . (فصلت / ۴۶)

و پروردگار تو به بندگان ستمگر نیست.

(... وَ مَا ظَلَمْنَاهُمْ وَ لَكِنَّ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ) . (زخرف / ۷۶)

و ما به آنان ستم نکردیم و لیکن آنان خود ستمکار بودند.

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ...) . (نساء / ۴۰)

خدا همسنگ ذره ای ستم نکند.

(وَ نَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا...) . (انبیاء / ۴۷)

و ما ترازوهای دادگری را در روز رستاخیز می نهیم - برای حسابرسی و سنجش اعمال نیک و بد - پس به کسی هیچ ستمی نرود...

حکمت خدا (دفع شبهه شرور)

هر مصیبتی به اذن خدا جاری می شود

(مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...) (تغابن / ۱۱)

هیچ مصیبتی جز به خواست و فرمان خدا نرسد...

ریشه گرفتاری ها اعمال خود انسان است

(وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ). (شوری / ۳۰)

و هر مصیبتی که به شما رسد به سبب کارهایی - خطاها و گناهانی - است که دست هایتان کرده، و از بسیاری (گناهان) در می گذرد.

(ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ...) . (روم / ۴۱)

تباهی در خشکی و دریا به سبب کرده های مردمان پدیدار شد...

فایده مصایب و گرفتاری ها بیداری از غفلت و بازگشت به خداست

(وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ). و هر آینه (پیامبرانی) به سوی امت های پیش از تو فرستادیم و آنان - امت ها - را به تنگی و سختی و رنج و گزند بگرفتیم تا مگر زاری کنند. (انعام / ۴۲)

(وَلَنذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ). (سجده / ۲۱)

و هر آینه آنان را از عذاب نزدیک تر و کم تر - خواری و فرومایگی یا قحط و گزند - پیش از عذاب بزرگ تر بچشانیم باشد که باز گردند.

آیات دیگر

فجر / ۱۶-۲۰.

ص: ۲۶

سرنوشت مردم به دست خودشان است

(... إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُعَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ...). (رعد / ۱۱)

همانا خداوند آن چه را گروهی دارند (از نعمت ها)، دگرگون نکند تا آنگاه که آنچه را در خودشان است دگرگون کنند.

(مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ). (شوری / ۲۰)

هر که زراعت آخرت خواهد برای او در کشتش می افزاییم، و هر که کشت این جهان خواهد به وی کمی از آن می دهیم و در آن جهان هیچ بهره ای ندارد.

اگر خدا می خواست مردم را مجبور می کرد ولی این کار را نکرد

(وَ عَلَى اللَّهِ قَضُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِزٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ). (نحل / ۹)

و (نمودن) راه راست بر خداست، و برخی از آنها - راه ها - کج است و اگر خدا می خواست همه شما را راه می نمود.

(وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ). (یونس / ۹۹)

و اگر پروردگار تو می خواست هر آینه هر که در زمین است همگیشان یکسره ایمان می آوردند، پس آیا تو مردم را به ناخواه و می داری تا مؤمن شوند؟

ای پیامبر مردم را مجبور نکن

(فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ).

(لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ). (غاشیه / ۲۱-۲۲)

پس یاد آوری کن و پند ده که تو یاد آور و پند دهنده ای و بس، بر آنان گماشته و چیره نیستی.

نبوت عامه (ویژگی های پیامبران)

وحی الهی به پیامبران

(وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ...). (انبیاء / ۷)

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی که به ایشان وحی می کردیم....

(إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ...). (نساء / ۱۶۳)

ما به تو وحی فرستادیم، همچنان که به نوح و پیامبران بعد از او وحی کردیم...

پیامبران از جنس بشرند

(وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَ مَا كَانُوا خَالِدِينَ). (انبیاء / ۸)

و آنان را کالبدی نساختم که طعام نخورند، و جاویدان هم نبودند.

(قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحى إِلَيَّ...). (کهف / ۱۱۰)

بگو: همانا من آدمی هستم همچون شما که به من وحی می شود....

پیامبران انسانهایی برگزیده اند

(إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ). (آل عمران / ۳۳)

همانا خداوند آدم و نوح و خاندان عمران را بر جهانیان برگزید...

تقوی و عصمت انبیا

(أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدِهِ...). (انعام / ۹۰)

ایشانند کسانی که خداوند آنان را راه نمود، پس راه راست ایشان را پی گیر...

انبیا جز از خدا نمی ترسیدند

(الَّذِينَ يُلْعُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا). (احزاب / ۹) (۳)

همانان که پیام های خدای را می رسانند و از او می ترسند و از هیچ کس جز او

نمی ترسند، و خدا حسابگری بسنده است.

از مردم اجر و مزد نمی خواستند

(وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجِرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ). (شعرا/ ۱۰۹)

و بر این (پیامبری) از شما مزدی نمی خواهم، مزد من جز بر پروردگار جهانیان نیست.

آیات دیگر

ص / ۴۵-۴۷، انعام / ۸۳-۸۶، احقاف / ۳۵، انبیاء / ۷۹، شوری / ۵۱.

ص: ۲۹

اهداف بعثت (وظایف پیامبران)

۱. تعلیم و تربیت

(هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ...) . (جمعه / ۲)

اوست که در میان مردم درس ناخوانده - عرب - پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد - از آلودگی کفر و اخلاق زشت - و کتاب - قرآن - و حکمت - اندیشه و گفتار و کردار درست - به آنان می آموزد...

۲. اقامه قسط و عدل

(لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...) . (حدید / ۲۵)

هر آینه پیامبرانمان را با حجت های روشن و هویدا فرستادیم و ایشان کتاب - که وسیله تمیز حق از باطل است و ترازو فرو فرستادیم تا مردم به داد و انصاف برخیزند....

۳. اتمام حجت

(رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...) (نساء / ۱۶۵)

پیامبرانی (ن) وید رسان و بیم کننده تا مردم را پس از (فرستادن) فرستادگان بر خدا بهانه و دستاویزی نباشد و...

۴. رفع اختلاف

(كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اختلفوا فيه...) . (بقره / ۲۱۳)

ص: ۳۰

مردم همه یک گروه - یکسان و بر یک راه و روش و آیین - بودند، (سپس اختلاف کردند) پس خدا پیامبران را برانگیخت
نوید دهنده و بیم کننده و با ایشان کتاب فرو فرستاد براستی و درستی، تا میان مردم در آنچه اختلاف کردند حکم کند....

۵. بشارت و انذار

(وَ مَا نُزِّلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ...) . (انعام / ۴۸)

ما پیامبران را نمی فرستیم مگر مژده دهندگان و بیم کنندگان...

آیات دیگر

بقره / ۱۲۹، بقره / ۱۵۱، ابراهیم / ۱، اعراف / ۱۵۷، ابراهیم / ۵۲.

ص: ۳۱

بعثت پیامبر اسلام

(لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ) . (آل عمران / ۱۶۴)

هر آینه خدای بر مؤمنان منت نهاد که در میانشان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد و کتاب و حکمتشان می آموزد، در حالی که پیش از آن - آمدن پیامبر - هر آینه در گمراهی آشکاری بودند.

بشارت پیامبران گذشته به آمدن پیامبر اسلام

(وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ...) . (صف / ۶)

و (یاد کن) آنگاه که عیسی پسر مریم گفت: ای فرزندان اسرائیل، من فرستاده خدا به سوی شمایم، باور دارنده آنچه در پیش من است که تورات است و مژده دهنده ام به پیامبری که پس از من می آید، نام او احمد است....

(الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ...) . (اعراف / ۱۵۷)

آنان که پیروی می کنند آن فرستاده پیامبر درس نخوانده و خط نانوشته ای را که (نام و نشانه های) او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می یابند....

اخلاق پیامبر اسلام (الگوی مسلمان)

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ...) . (احزاب / ۲۱)

هر آینه شما را در (خصلت ها و روش) پیامبر خدا نمونه و سرمشق نیکو و

پسندیده ای است، برای کسی که به خدا و روز بازپسین امید می دارد....

(وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ) . (قلم / ۴)

و هر آینه تویی بر خوبی بس بزرگ.

دلسوزی و مهربانی

(فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ...) . (آل عمران / ۱۵۹)

(ای پیامبر) به مهر و بخشایشی از خداست که برای ایشان نرم شدی، و اگر درشتخوی سخت دل بودی از گرد تو پراکنده می شدند. پس از آنان در گذر و برای ایشان آموزش بخواه و با آنان در کار (جنگ) مشورت کن و چون (برکاری) دل بنهادی بر خدای توکل کن...

(لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ) . (توبه / ۱۲۸)

هر آینه شما را پیامبری از خودتان آمد که به رنج افتادنتان بر او گران و دشوار است، به (هدایت) شما دل بسته است و به مؤمنان دلسوز مهربان است.

آیات دیگر

کهف / ۶، فتح / ۲۹، آل عمران / ۱۴۴، احزاب / ۴۰.

ص: ۳۳

نزول قرآن در ماه رمضان

(شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ...). (بقره / ۱۸۵)

ماه رمضان که در آن قرآن فرو فرستاده شده که راهنمایی برای مردم و نشانه های روشنی از رهنمونی (به راه راست) و جدا کننده حق از باطل است.

(إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ). (قدر / ۱)

همانا آن (قرآن) را در شب قدر فرو فرستادیم.

ویژگی های قرآن

(إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا). (اسراء / ۹)

همانا این قرآن به آیینی درست تر و استوارتر راه می نماید، و مؤمنانی را که کارهای نیک و شایسته انجام می دهند مژده می دهد که ایشان راست مزدی بزرگ.

(وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا). (اسراء / ۸۲)

و قرآن را فرو فرستیم که برای مؤمنان بهبود و بخشایش است و ستمکاران - کافران - را جز زیانکاری نیفزاید.

تحدی و مبارزه طلبی قرآن

(قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا). (اسراء / ۸۸)

بگو: اگر آدمیان و پریان فراهم آیند تا مانند این قرآن بیارند هرگز مانند آن نیارند

هر چند برخی از آنان یار و همپشت برخی باشند.

تدبر در قرآن و فهم آن

(وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ) . (قمر/ ۱۷)

و هر آینه قرآن را برای یادآوری و پند گرفتن آسان ساختیم، پس آیا یادآورنده و پند گیرنده ای هست؟

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا) . (محمد/ ۲۴)

آیا در قرآن نمی اندیشند یا بر دل ها (شان) قفل هاست؟

آیات دیگر

اعراف/ ۲۰۴، یوسف/ ۳، حجر/ ۸۷، نحل/ ۹۸، اسراء/ ۴۱، اسراء/ ۴۵، یونس/ ۵۷.

ص: ۳۵

مقام امامت

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا). (نساء / ۵۹)

ای کسانی که ایمان آورده اید، خدای را فرمان برید و پیامبر و صاحبان امر را، که از شما ایند فرمان برید، پس اگر درباره چیزی ستیزه و کشمکش کردید آن را به خدا - کتاب خدا - و پیامبر باز گردانید اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید، که این بهتر است و سرانجام آن نیکوتر.

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ). (برائت / ۱۱۹)

ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدای پروا کنید و با راستگویان باشید.

(وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ). (رعد / ۷)

و کسانی که کافر شدند گویند: چرا بر او از پروردگارش نشان نشانه ای (به دلخواه) فرو نمی آید؟ همانا تو بیم کننده ای و بس و هر گروهی را رهنمایی است.

عصمت امام

(وَ قَرَنَ فِي بُيُوتِكُمْ وَ لَا- تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَ أَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَ آتِينَ الزَّكَاةَ وَ أَطِعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا). (احزاب / ۳۳)

و در خانه هاتان آرام گیرید، و به شیوه جاهلیت پیشین به خود نمایی بیرون نیابید، نماز بر پا دارید و زکات بدهید و خدا و پیامبر او را فرمان برید. همانا خداوند

می خواهد از شما، خاندان پیامبر پلیدی را ببرد و شما را پاک کند، پاکی کامل.

(وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ). (بقره/ ۱۲۴)

و (به یاد آر) آنگاه که ابراهیم را پروردگار وی به اموری چند بیاموزد و او آنها را به انجام رسانید. (خدای) گفته تو را پیشوای مردم خواهم کرد، (ابراهیم) گفت: و از فرزندان من (نیز پیشوایان قرار ده) گفت: پیمان من به ستمکاران نرسد.

علم امام

(وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ).

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی را که به ایشان وحی می کردیم - و اگر خود نمی دانید از اهل ذکر - یعنی دانشمندان اهل کتاب - پرسید (نحل / ۴۳)

(وَ مَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ). (انبیاء / ۷)

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی را که به ایشان وحی می کردیم. پس اگر خود نمی دانید از اهل ذکر - اهل کتاب - پرسید، تا بدانید که پیامبران آنها هم آدمی بوده اند.

(وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ). (رعد / ۴۳)

و کسانی که کفر ورزیدند گویند: تو فرستاده (خدا) نیستی، بگو: میان من و شما خدا گواهی بسنده است و آن که دانش کتاب - آگاهی بر قرآن - نزد اوست، گواه باشند.

آیات دیگر

نساء / ۸۳، آل عمران / ۷.

ص: ۳۷

(حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلِيَ لغيرِ اللَّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْمُوقُودَةُ وَ الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ مَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ وَ أَنْ تَشْتَقِسُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسِقُ الْيَوْمِ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَحْمَصِهِ غَيْرَ مَتَّجِنِفٍ لِإِثْمِ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ). (مائده/ ۳)

حرام شد بر شما مردار و خون و گوشت خوک و آنچه (به هنگام کشتنش) نام غیر خدا بر آن برده باشند شوند و آنچه خفه شده و با زدن مرده و از بلندی افتاده و مرده و با شاخ زدن کشته شده و نیم خورده درنده، مگر آنچه (پیش از مردن) به کشتن آن برسید و آنچه در برابر بتان - بر تخته سنگ هایی که در جاهلیت بر آنها برای خدایان خویش قربانی می کردند و کم کم خود این تخته سنگ ها را مقدس شمردند - سر بریده و این که (گوشت حیوان را) به تیرهای قرعه بخش کنید، اینها همه بیرون شدن از فرمان (حق) است. امروز کسانی که کافر شدند از دین شما - که بر شما یا دینتان پیروز شدند - نوید شدند، بنابر این از آنها مترسید و از من بترسید و بس. امروز دین شما را به کمال رساندم و نعمت خود را بر شما تمام کردم و اسلام را دین شما پسندیدم، پس هر که در حال گرسنگی (به خوردن گوشت های منع شده) ناچار شود بی آن که گرایش به گناه داشته باشد همانا خداوند آمرزگار و مهربان است.

(يا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ). (مائده/ ۶۷)

ای پیامبر، آنچه را از سوی پروردگارت به تو فرو آمده برسان و اگر این نکنی پیام

او را نرسانده باشی و خدا تو را از (فتنه و گزند) مردم نگاه می دارد، همانا خدا گروه کافران را راه ننماید.

إِنَّمَا وَئِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ). (مائده/ ۵۵)

همانا دوست و سرپرست شما خداست و پیامبرش و کسانی که ایمان آورده اند، آنان که نماز را بر پا می دارند و زکات می دهند در حالی که در رکوعند.

فضائل آن حضرت

(وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ). (بقره/ ۲۰۷)

و از مردم کس هست که جان خویش به جستن خشنودی خدا می فروشد، و خدا به بندگان مهربان است.

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَشْرِي نَفْسَهُ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ). (توبه/ ۱۹)

آیا آب دادن حاجیان و آباد کردن مسجد الحرام را با (ایمان و عمل) آن کس که به خدای و روز واپسین ایمان آورده و در راه خدا جهاد کرده برابر می دارید؟ نزد خدا هرگز برابر و یکسان نیستند و خدا گروه ستمکاران را راه ننماید.

آیات دیگر

تحریم/ ۴، احزاب/ ۲۳.

ص: ۳۹

اهل بیت علیهم السلام در قرآن

دوستی اهل بیت علیهم السلام

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسِبْنَاهُ نَزْدًا لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ .

(شوری / ۲۳)

این است آنچه خداوند به بندگان خود، آنان که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کردند، نوید می دهد، بگو: بر این (رساندن پیام) هیچ مزدی از شما نمی خواهم مگر دوستی در باره ی خویشاوندان (نزدیکم) و هر که نیکویی ورزد او را در آن، نیکویی بیفزاییم، همانا خدا آمرزنده و سپاسدار است.

فضایل اهل بیت علیهم السلام

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعِيدٍ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنفُسَنَا وَ أَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ . (آل عمران / ۶۱)

پس هر که با تو، پس از آن دانشی که به تو رسید، در باره او - عیسی یا آن حق - سیتزه و جدل کند، بگو: بیاید تا ما و شما پسران خویش و زنان خویش و خودمان را - کسی را که به منزله خودمان است - بخوانیم، آنگاه دعا و زاری کنیم و لعنت خدای را بر دروغگویان بگردانیم.

(يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا) . (انسان / ۸-۷)

به نذر (خود) وفا می کنند و از روزی که بدی و سختی آن فراگیر است می ترسند. و طعام را با دوستی آن - با آنکه خود به آن - مایل تر و نیازمندترند - به بینوا و یتیم و

ص: ۴۰

اسیر می خورانند.

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ). (بینه / ۷)

همانا کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کردند، ایشانند بهترین آفریدگان.

(أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَضَلُّهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ...). (ابراهیم / ۲۴)

آیا ندیده ای که خدا چگونه مثلی زده است؟ سخن پاکیزه - اعتقاد درست و ایمان راستین - را چون درخت پاکیزه (قرار داده است) که ریشه آن (در زمین) استوار و شاخه آن در آسمان است - به آسمان سر بر آورده است.

یادآوری

به دلایلی که در جای خود بحث شده است در آیات قرآن نام ائمه و اهل بیت علیهم السلام برده نشده است اما مصداق واقعی تعدادی از آیات قرآن کریم، اهل بیت و ائمه علیهم السلام می باشند و تأویل بسیاری از آیات قرآن در مورد آنان است که می تواند، موضوع تحقیق مناسبی برای دانش پژوهان باشد.

ص: ۴۱

(وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا) . (مریم / ۵۱)

و در این کتاب، موسی را یاد کن، همانا او برگزیده و ویژه شده (خدا) بود و فرستاده ای پیامبر بود.

مادر موسی

(وَ اَوْحَيْنَا اِلَى اُمِّ مُوسَى اَنْ اَرْضِعِيهِ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَ لَا تَخَافِي وَ لَا تَحْزَنِي اِنَّا رَادُّوهُ اِلَيْكَ وَ جَاعِلُوهُ مِنْ الْمُرْسَلِينَ) . (قصص / ۷)

و به مادر موسی وحی کردیم که او را شیرده، و چون بر او بیمناک شدی به دریایش بیفکن و نترس و اندوه مدار، که ما او را به تو باز می گردانیم و از پیامبران می سازیم.

موسی، فرستاده خدا به سوی فرعون و بنی اسرائیل

(هَلْ اَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى اِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى) . (نازعات / ۱۵-۱۶)

آیا داستان موسی به تو رسیده است - تا تو را دلداری باشد بر تکذیب قوم -؟ آنگاه که پروردگارش او را در وادی مقدس طوی بخواند.

(وَ لَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَ ذَكَرَهُمْ بِآيَاتِ اللّٰهِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ) . (ابراهیم / ۵)

و هر آینه موسی را با نشانه های خویش فرستادیم که: قوم خود را از تاریکی ها به روشنایی بیرون بر، و روزهای خدا را به یادشان آر، همانا در این (یادآوری) برای هر شکیبایی سپاسگذار نشانه هاست.

۴۰ روز در کوه طور (میقات)

(وَ وَاَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَ اَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْمٍ مِّمَّاتٍ رَبِّهِ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ قَالَ

مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ). (اعراف / ۱۴۲)

و با موسی سی شب وعده نهادیم و آن را به ده شب دیگر کامل کردیم پس هنگام وعده پروردگارش به چهل شب - شبانه روز - تمام شد. و موسی به برادر خود هارون گفت: در میان قوم من جانشین من باش و به صلاح و سامان کوش و راه تباهکاران را پیروی مکن.

ص: ۴۳

توصیف عیسی علیه السلام

(یا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهَوْا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا). (نساء / ۱۷۱)

ای اهل کتاب، در دین خود از اندازه فراتر مروید و بر خدا جز راست مگویید، همانا مسیح عیسی پسر مریم، پیامبر خدا و کلمه اوست که آن را به سوی مریم افکند و روحی است از او، پس به خدا و فرستادگان او ایمان آورید و مگویید (خدا) سه است - اب، ابن، روح القدس -، (از این گفته) باز ایستید که برای شما بهتر است. جز این نیست که «الله» خدایی یکتاست، پاک و منزله است از این که او را فرزندی باشد، اوراست آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است، و خدا کارسازی بسنده است.

(إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ). (آل عمران / ۵۹ و ۶۰)

همانا داستان عیسی نزد خداوند مانند داستان آدم است، او را از خاک آفرید سپس به او گفت: باش پس بود، (این) حق - سخن راست و درست - از پروردگار توست، پس از شک داران مباش.

(تِلْمَكَ الرُّسُلُ فَضَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَ آتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَ أَيْدِنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَ لَكِنْ اِخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَ مِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلُوا وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ). (بقره / ۲۵۳)

آن پیامبران، برخی شان را بر برخی برتری دادیم، از ایشان کس بود که خدا با وی سخن گفت، و برخی شان را پایه ها بالا برد، و عیسی پسر مریم را حجت ها و نشانه های روشن دادیم و او را به روح القدس - جبرئیل - نیرومند گردانیدیم. و اگر خدا می خواست آنان که پس از ایشان بودند بعد از آن که نشانه های روشن به آنها رسید با یکدیگر پیکار نمی کردند، و لیکن اختلاف کردند، از آنها کس بود که ایمان داشت و کس بود که کافر شد، و اگر خدا می خواست با هم پیکار نمی کردند و لیکن خدا آنچه خواهد می کند.

عیسی پسر خدا نیست بلکه بنده خداست

(لَنْ يَشْتَكِيَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَشْتَكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا).
(نساء / ۱۷۲)

مسیح هرگز ننگ ندارد و سر نیچد از این که بنده خدا باشد و فرشتگان مقرب نیز، و هر که از پرستش او ننگ دارد و سر پیچد و گردنکشی و بزرگ منشی نماید پس همه آنها را به سوی خویش برانگیخته و گرد خواهد آورد.

(لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ). (مائده / ۷۲)

هر آینه کافر شدند کسانی که گفتند: خدا همان مسیح پسر مریم است و حال آن که مسیح گفت: ای فرزندان یعقوب، خدای یکتا را پرستید که پروردگار من و پروردگار شماست، که هر کس برای خدا انباز گیرد، خدا بهشت را بر او حرام کرده و جایگاهش آتش دوزخ است، و ستمکاران را هیچ یاری کننده ای نیست.

(وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرُ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ). (توبه / ۳۰)

جهودان گفتند: عزیز پسر خداست و ترسایان گفتند: مسیح پسر خداست. این گفتار آنهاست به دهانشان - که حقیقتی ندارد، و گفتارشان به سخن کسانی ماند که پیش از این کافر شدند - مانند آنان که فرشتگان را دختران خدا می گفتند - خدایشان بکشد، چگونه و به کجا (از حق) گردانیده می شوند؟

(مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ بُيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ اَنَّى يُؤْفَكُونَ). (مائده / ۷۵)

مسیح پسر مریم جز فرستاده ای نیست، که پیش از او نیز فرستادگانی بودند، و مادر او زنی راستی پیشه بود، هر دو غذا می خوردند - پس مسیح خدا نیست - بنگر که چگونه آیات را بر ایشان روشن بیان می کنیم آنگاه بنگر که چگونه (از حق) گردانیده می شوند.

آیات دیگر

آل عمران / ۴۵، نساء / ۱۵۷، آل عمران / ۱۵۵، مائده / ۱۱۶.

ص: ۴۶

قانون عمومی مرگ

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ). (آل عمران / ۱۸۵)

هر کسی چشنده مرگ است، و جز این نیست که مزدهاتان را روز رستاخیز تمام بدهند. پس هر که از آتش دوزخ دور داشته و به بهشت در آورده شود برآستی رستگار شده است. و زندگی جز کالای فریب نیست.

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ). (انبیاء / ۳۵)

هر کسی چشنده مرگ است، و شما را به بدی - سختی و بلا و مصیبت - و نیکی - آسانی و نعمت و دولت - می آزمایشیم، آزمایشی، و به ما بازگردانده می شوید.

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ). (عنکبوت / ۵۷)

هر کسی چشنده مرگ است، سپس به سوی ما باز گردانده می شوید.

(أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَا لَهُمْ لَهْؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا). (نساء / ۷۸)

هر کجا باشید مرگ شما را در خواهد یافت گرچه در کوشک ها و دژهای سخت استوار باشید. و اگر خوبی - پیروزی - به آنان رسد گویند: این از نزد خداست، و اگر بدی - شکست - به آنان رسد گویند: این از نزد توست، بگو: همه از نزد خداست، پس این گروه را چیست که بر آن نیستند - نمی خواهند - که سخنی را در یابند.

چه کسی جان را می گیرد؟

(اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَمَانَةَ فِي مَوْتِهَا وَ الَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَ يُرْسِلُ الْأَخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ). (زمر / ۴۲)

خداست که جان‌ها را هنگام مرگشان می‌گیرد و آن را که نمرده باشد در خوابش (می‌گیرد). پس آن (جان) را که حکم مرگ بر آن رفته است نگاه می‌دارد و آن دیگر را تا سرآمدی نامبرده باز می‌فرستد کسی را که هنگام مرگ او نرسیده از خواب بیدار می‌کند - هر آینه در این برای مردمی که می‌اندیشند نشانه‌هاست.

(وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَ هُمْ لَا يُفْرَطُونَ). (انعام / ۶۱)

و اوست چیره بر غیر از بندگان خویش، و نگاهبانانی بر شما می‌فرستد، تا هنگامی که یکی از شما را مرگ فرا رسد فرستادگان ما (جان) او را برگیرند و آنان در کار خود کوتاهی نکنند.

(قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ). (سجده / ۱۱)

بگو: فرشته مرگ - عزرائیل - که بر شما گماشته شده جان شما را برگیرد - پس کم و نابود نمی‌شوید - سپس به سوی پروردگارتان باز گردانیده می‌شوید.

(وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّهِ وَ لَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ). (نحل / ۶۱)

و اگر خدا مردم را به (سزای) ستمشان بگیرد هیچ جنبنده‌ای را بر آن (زمین) وا نگذارد و لیکن آنان را (به مهر و بخشایش خود) تا سرآمدی نامبرده واپس می‌دارد، و چون سرآمدشان برسد یک ساعت نه واپس روند و نه پیشی گیرند.

ریشه‌ها و علل ترس از مرگ

(وَ لَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ). (بقره / ۹۵)

و به سبب آنچه کرده اند هرگز آرزوی آن نکنند، و خدا به (حال) ستمکاران داناست.

آیات دیگر

انبیاء / ۳۴، زمر / ۳۰، نحل / ۳۲، انفال / ۵۰، انعام / ۹۳، آل عمران / ۱۴۵، لقمان / ۳۴، نجم / ۴۴، عبس / ۲۱، حجر / ۲۳، ق / ۴۳، نساء / ۱۸، احزاب / ۱۶، ق / ۱۹، واقعه / ۶۰، جمعه / ۸.

ص: ۴۸

۱. توجه به آفرینش نخستین: (وَ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ). (یس / ۷۸-۷۹)

و برای ما مثلی زد - در زنده کردن مردگان - و آفرینش خود را فراموش کرده، گفت: کیست که - استخوان ها را در حالی که پوسیده و خاک شده زنده می کند؟ بگو: همان (خدای) که نخستین بار آفریدش زنده اش می کند، و او به همه آفرینش - یا آفریدگان - داناست.

۲. زنده شدن گیاهان: (وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَ رَبَّتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ). (فصلت / ۳۹)

و از نشانه های (قدرت) او این است که زمین را پژمرده و فرسوده می بینی، پس چون آب بر آن فرستیم بجنبد و بردمد، همانا آن (خدای) که آن را زنده کرد زنده کننده مردگان است، که او بر هر چیزی تواناست.

۳. قدرت الهی: (أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ لَمْ يَعْزُبْ عَنْهُ مَلَكُوتُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ لَمْ يَلَمْسْ شَيْئًا وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ). (احقاف / ۳۳)

آیا ندیده اید - ندانسته اید - که آن خدای که آسمان ها و زمین را آفرید و در آفریدن آنها ناتوان و وامانده نشد، تواناست بر این که مردگان را زنده کند؟ آری، او بر هر چیزی تواناست.

۴. وقوع زنده شدن انسان ها در دنیا: (ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ). (بقره / ۵۶)

سپس شما را از پس مردنتان برانگیختم تا مگر سپاس دارید.

۱. برهان عدالت: (أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ). (ص / ۲۸)

مگر کسانی را که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کردند مانند تباہکاران در زمین می گردانیم؟ یا مگر پرهیزگاران را مانند بدکاران می سازیم؟

۲. برهان حکمت: (أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ).

(مؤمنون / ۱۱۵)

آیا پنداشته اید که شما را بیهوده آفریدیم و شما به سوی ما بازگردانده نمی شوید؟

آیات دیگر

مریم / ۶۶-۶۷، واقعه / ۶۲، ق / ۱۵، حج / ۵، اعراف / ۲۹، انبیاء / ۱۰۴، عنکبوت / ۲۰، فاطر / ۹، اعراف / ۵۷، روم / ۱۹، زخرف / ۱۱، اسراء / ۹۹، لقمان / ۲۸، بقره / ۷۳، ۲۴۳، ۲۵۹، ۲۶۰، کهف / ۲۱-۲۵، یونس / ۴، قلم / ۳۵-۳۶.

ص: ۵۰

۱. (لَيَوْمِ الْقِيَامَةِ) (انبیاء / ۴۷). روز رستاخیز
۲. (بِالْيَوْمِ الْآخِرِ) (بقره / ۸). روز قیامت
۳. (يَوْمِ الْحِسَابِ) (غافر / ۲۷). روز حساب
۴. (يَوْمِ الدِّينِ) . (فاتحه / ۴) روز پاداش
۵. (لَيَوْمِ الْجَمْعِ) (تغابن / ۹). روز فراهم آوردن
۶. (يَوْمَ الْفُضْلِ) (نبا / ۱۷). روز جدایی
۷. (يَوْمِ الْخُرُوجِ) (ق / ۴۲). روز بیرون شدن
۸. (الْيَوْمِ الْمُوعُودِ) (بروج / ۲). روز وعده داده شده - روز رستاخیز
۹. (يَوْمِ الْخُلُودِ) (ق / ۳۴). روز جاودانی
۱۰. (يَوْمَ الْحَسْرَةِ) (مریم / ۳۹). روز دریغ و پشیمانی
۱۱. (يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ) (نمل / ۸۷). روزی که در صور دمیده شود
۱۲. (يَوْمَ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ) (معارج / ۴). در روزی که درازی آن پنجاه هزار سال است - از سال های دنیا - به سوی او بالا می روند.
۱۳. (يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ) (طارق / ۹). در روزی که نهان ها - نیت ها و رازها - آشکار شود.
۱۴. (يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ) (مؤمن / ۱۶). روزی که نمایان شوند.
۱۵. (يَوْمَ يُنظَرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ) (نبا / ۴۰). روزی که آدمی آنچه را دستهایش پیش فرستاده است می بیند.
۱۶. (يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى) (نازعات / ۳۵). روزی که آدمی آنچه کوشیده است به یاد آرد.
۱۷. (يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا) (نحل / ۱۱۱). روزی که هر کسی بیاید در

حالی که از خویشان دفاع می کند.

۱۸. (... یَوْمَ یَقُومُ الْأَشْهَادُ) (غافر / ۵۱). در آن روز که گواهان بر پا ایستند.

۱۹. (یَوْمَ لَا یَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ) (شعراء / ۸۸). روزی که نه مال سود دارد و نه پسران

۲۰. (یَوْمَ لَا یَبِیْعُ فِیْهِ وَلَا خِیْلٌ) (ابراهیم / ۳۱). روزی بیاید که در آن نه خرید و فروختنی باشد و نه دوستی (که در غیر راه خدا باشد).

آیات دیگر

مریم / ۳۷، تغابن / ۹، غافر / ۳۲ و ۱۵، مؤمن / ۱۸، فرقان / ۲۶، هود / ۲۶ و ۱۰۳، ق / ۲۰، نبأ / ۳۹، واقعه / ۵۰، دهر / ۱۰، روم / ۵۶، انفطار / ۱۹، لقمان / ۳۳، بقره / ۴۸، آل عمران / ۱۰۶، عبس / ۳۴، مزمل / ۱۷، مؤمن / ۵۲، فرقان / ۲۷-۲۸.

* هفتاد نام قیامت در قرآن وجود دارد.

ص: ۵۲

حوادث قبل از قیامت

حرکت زمین و متلاشی شدن کوه ها

(يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيْبًا مَّهِيْلًا). (مزمل / ۱۴)

به روزی که زمین و کوه ها به لرزه در آید، و کوه ها توده ای ریگ روان گردد.

نفخ صور

(وَأُفْحَفُ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ). (زمر / ۶۸)

و در صور دمیده شود، پس هر که را در آسمان ها و هر که در زمین است بیهوش شود - بمیرد - مگر آنان که خدای می خواهد، سپس بار دیگر در آن دمیده شود، پس ناگهان ایستادگانی باشند که می نگرند.

متلاشی شدن آسمان

(يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ...). (انبیاء / ۱۰۴)

روزی که آسمان را در نوردیم مانند در نوردیدن طومارهای نوشته ها، و (سپس) چنان که نخستین بار آفرینش آفریدگان را آغاز کردیم آن را باز گردانیم....

(يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا). (طور / ۹-۱۰)

روزی که آسمان سخت بجنبند و کوه ها با شتاب روان گردند.

شکافتن ماه

(أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ) (قمر / ۱).

رستاخیز نزدیک شد و ماه بشکافت.

آیات دیگر

ابراهیم / ۴۸، کهف / ۴۷، طه / ۱۰۵-۱۰۸، فرقان / ۲۵، یس / ۴۹-۵۰، دخان / ۱۰، واقعه / ۴-۵-۶، الرحمن / ۳۷، الحاقه / ۱۳-۱۷، قیامه / ۷-۱۰، ابتدای سوره های انفطار، تکویر، انشقاق، زلزال.

روزی که همه چیز آشکار می شود

(يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ). (غافر / ۱۶ و ۱۷)

روزی که نمایان شوند و هیچ چیز از آنان بر خدا پوشیده نباشد، (و ندا آید که) امروز پادشاهی که راست؟ برای خدای راست، آن یگانه بر همه چیره است، امروز هر کسی بدانچه کرده است پادشاه داده شود، امروز هیچ ستمی نیست، همانا خدا زود حساب است.

روزی که مؤمنان با نور خود حرکت می کنند

(يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ...) . (حدید / ۱۲)

در روزی که مردان و زنان مؤمن را ببینی که نورشان در پیش ایشان و از راست ایشان شتابان می رود - می درخشد تا به آسانی بگذرند -.

روز پشیمانی ظالمان

(و يَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا). (فرقان / ۲۷ و ۲۸)

و روزی که (آن کافر) ستمکار دو دست خویش به دندان گزد (و) گوید: ای کاش با پیامبر راهی فرا می گرفتم علیه السلام وای بر من، کاش فلان را به دوستی نمی گرفتم.

روز وحشت و هراس

(يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَبَيْنِهِ لِكُلِّ امْرِيٍّ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ وَوَجْهُهُ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ...) . (عبس / ۳۴-۳۸)

روزی که آدمی از برادر خود می گریزد، و از مادر و پدر خویش، و از همسر و

فرزندانش، هر مردی از آنان را در آن روز کاری است که بدان می پردازد - کسی به دیگر پردازد - رویهایی در آن روز تابان و درخشان است...

روز تفکیک خوبان از بدان

(يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَ تَسْوَدُّ وُجُوهٌ...) (آل عمران / ۱۰۶).

در روزی که رویهایی سپید گردد و رویهایی سیاه....

ص: ۵۵

قاضی و حاکم خداوند است

(اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ). (حج / ۶۹)

خدای در روز رستاخیز میان شما در آنچه اختلاف می کردید داوری خواهد کرد.

شاهدان

خداوند: (... فَأَلَيْنَا مَرْجِعَهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ). (یونس / ۴۶)

به هر حال بازگشتشان به سوی ماست وانگهی خدا بر آنچه می کنند گواه است.

پیامبران: (فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا). (نساء / ۴۱)

پس چگونه خواهد بود آنگاه که از هر امتی گواهی بیاریم و تو را بر اینان گواه آریم.

ملائکه: (وَ جَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَ شَهِيدٌ) (ق / ۲۱).

و هر کسی می آید در حالی که با او (فرشته) راننده ای و (فرشته) گواهی دهنده ای هست.

اعضای بدن: (يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ).

(نور / ۲۴)

روزی که زبان ها و دستها و پاهای آنان به آنچه می کردند بر (زیان) آنها گواهی دهند.

زمین: (يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا...). (زلزال / ۴)

در آن روز زمین خبرهایش را باز گوید....

پرسش ها

از همه اعمال پرسیده می شود: (فَوَ رَبِّكَ لَنَسْتَلِفَهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ).

(حجر / ۹۲-۹۳)

به پروردگارت سوگند که همگیشان را بازخواست می کنیم، از آنچه می کردند.

از همه افراد پرسیده می شود: (فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ).

(اعراف / ۶)

پس هر آینه کسانی را که به سویشان (پیامبر) فرستاده شد پرسش خواهیم کرد - از اجابت پیامبران - و از فرستادگان نیز خواهیم پرسید - از رسانیدن پیام -.

ص: ۵۷

میزان دقیق و عادلانه است

(و نَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقَدِیْمَةَ لِیَوْمِ الْقِیَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَیْئًا وَاِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا وَ كَفٰی بِنَا حَاسِبِیْنَ) . (انبیاء / ۴۷)

و ما ترازوهای دادگری را در روز رستاخیز می نهیم - برای حسابرسی و سنجش اعمال نیک و بد - پس به کسی هیچ ستمی نمی رود، و اگر (کردارشان) همسنگ دانه خردلی باشد آن را بیاوریم، و ما حسابگرانی بسنده ایم.

(وَ الْوِزْنَ یَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِیْنُهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَاِنْ خَفَّتْ مَوَازِیْنُهُ فَاُولٰٓئِكَ الَّذِیْنَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ...) . (اعراف / ۸ و ۹)

و سنجش کردارها در آن روز - رستاخیز - حق است، پس هر که کردارهای سنجیده او گران و سنگین باشد، ایشانند رستگاران. و هر که کردارهای سنجیده او سبک باشد، آنانند که به خویشتن زیان زدند....

اهل ایمان و عمل صالح: (وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ). (بقره / ۸۲)

و کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کنند، آنان بهشتیانند و در آن جاودانند.

پرهیزگاران: (تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا). (مریم / ۶۳)

این بهشتی است که به هر کس از بندگانشان که پرهیزگار باشد به میراث می دهیم.

نیکوکاران: (فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ). (مائده / ۸۵)

پس خداوند آنان را بدانیچه گفتند بهشت هایی پاداش داد که از زیر (کوشک ها و درختان) آنها جویها روان است، جاودانه در آند و این است پاداش نیکوکاران.

اهل جهاد و شهادت: (إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ...). (توبه / ۱۱۱)

خدای از مؤمنان جان ها و مال هاشان را بخرد به بهای آن که بهشت برای آنان باشد....

مخالفتان هوی و هوس: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ). (نازعات / ۴۰ و ۴۱)

و اما هرکس که از مقام پروردگار خود - یا از ایستادن در پیشگاه پروردگارش - ترسید و خویشتن را از آرزو و کام دل بازداشت، پس همانا بهشت جایگاه اوست.

شکیبایان در شدائد: (وَ جَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا) (انسان / ۱۲).

و ایشان را به سبب آن که شکیبایی کردند بهشت و پرنیان پاداش دهد.

(مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكْلُهَا دَائِمٌ وَظُلُّهَا...) (رعد/ ۳۵)

داستان آن بهشتی که به پرهیزگاران وعده داده شده چنان است که از زیر آن جوی ها روان است، میوه ها و سایه اش همیشگی است.

(مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ...) . (محمد/ ۱۵)

وصف آن بهشتی که پرهیزگاران را وعده داده اند این است که در آن جوی هایی است از آبی دگرگون نشدنی - ننگند و بوی و مزه آن بر نگردد - و جوی هایی از شیری که مزه اش بر نگردد و جوی هایی از باده ای که لذت بخش آشامندگان است و جوی هایی از عسل ناب، و ایشان را در (بهشت) از هر گونه میوه ای باشد و نیز آمرزش پروردگارشان...

(وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ...) . (آل عمران/ ۱۳۳)

و بشتابید به سوی آمرزشی از پروردگارتان و بهشتی که فراخای آن آسمان ها و زمین است....

آیات دیگر

احقاف/ ۱۳ و ۱۴، فرقان/ ۲۴، عنکبوت/ ۵۸، حاقه/ ۲۲، یس/ ۵۵، حجر/ ۴۵، آل عمران/ ۱۵، قمر/ ۵۴، غاشیه/ ۱۰-۱۶، توبه/ ۲۱ و ۷۲، رعد/ ۲۳، نمل/ ۳۱، کهف/ ۳۱، فرقان/ ۱۰، فاطر/ ۳۳، صافات/ ۴۳، ص/ ۵۰، دخان/ ۵۲.

ص: ۶۰

(... إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا) . (نساء / ۱۴۰)

... همانا خدا فراهم آورنده همه منافقان و کافران در دوزخ است.

نافرمانان از دستورهای خدا و رسول

(... وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا) (جن / ۲۳).

... و آنان که خدا و پیامبرانش را نافرمانی کنند! ایشان راست در آتش دوزخ که برای همیشه در آن جاویدان باشند.

کسانی که عقل و چشم و گوش خود را درست به کار نگرفتند

(وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ) . (اعراف / ۱۷۹).

و هر آینه بسیاری از پریان و آدمیان را برای دوزخ بیافریدیم - سرانجامشان به دوزخ می رسد - (زیرا) دل هایی دارند که با آن (حق را) نمی بینند و گوش هایی دارند که به آن (حق را) نمی شنوند اینان بسان چارپایانند بلکه گمراه ترند، همینانند غافلان.

جهنم

(وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ) . (حجر / ۴۳-۴۴)

و همانا دوزخ وعده گاه همه آنهاست، آن را هفت در است که هر دری را بخشی جداگانه از آنان (گمراهان) است.

(... إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَيْغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا) .
(کهف / ۲۹)

... همانا برای ستمکاران آتشی آماده کرده ایم که سرپرده هایش آنها را فرا گیرد، و اگر فریادرسی خواهند آنان را به آبی چون فلز گداخته فریاد رسند که چهره ها را بریان کند، بد آشامیدنی و بد آسایشگاهی است.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْجِبَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) . (تحریم / ۶)

ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده خود را از آتشی که هیمة آن مردم و سنگ - کافران و بت ها - باشند نگاه دارید که بر آن فرشتگانی درشت خو و سختگیر نگهبانند که خدای را در آنچه به آنان فرماید نافرمانی نکنند و هر چه فرمایندشان همان کنند.

(إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَ زَفِيرًا) . (فرقان / ۱۲)

که چون از جایگاه دور آنان را ببیند آوای خشم و خروش آن را بشنوند.

آیات دیگر

حج / ۲۲ و ۵۷، آل عمران / ۱۹۲، مائده / ۳۷، دخان / ۴۳-۴۶، صافات / ۶۲-۶۶، حاقه / ۳۵-۳۷، غاشیه / ۴-۷، نبأ / ۲۱-۲۵، ابراهیم / ۱۵-۱۷.

ص: ۶۲

بخش دوم: احکام و اخلاق

اشاره

ص: ۶۳

فلسفه نماز

(... وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي) . (طه / ۱۴)

... و نماز را برای یاد کرد من بر پا دار.

اهمیت نماز

(الَّذِينَ إِن مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ...) . (حج / ۴۱)

همان کسانی که اگر ایشان را در زمین جایگاه و قدرت دهیم نماز را بر پا دارند....

و جوب نماز

(... إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا) . (نساء / ۱۰۳)

... نماز را (تمام) بر پا دارید که نماز بر مؤمنان نوشته ای است مقرر و به هنگام.

فواید و آثار نماز

(وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ...) (بقره / ۴۵)

و از شکیبایی و نماز یاری خواهید....

(... إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ...) . (عنکبوت / ۴۵)

... همانا نماز انسان را از زشتکاری و اعمال ناشایست باز می دارد....

آثار بی توجهی به نماز

(فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ) . (ماعون / ۴)

پس وای بر نماز گزاران، آنان که در نمازشان سهل انگاری می کنند.

(مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ) (مدثر / ۴۲ و ۴۳)

چه چیز شما را به دوزخ در آورد؟ گویند: ما از نماز گزاران نبودیم.

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ...).

(جمعه / ۹)

ای کسانی که ایمان آورده اید، چون برای نماز روز آدینه آواز دهند، به ذکر خدا - یعنی نماز جمعه - بشتابید....

آیات دیگر

مؤمنون / ۱-۲، مریم / ۳۱ و ۵۵ و ۵۹، نور / ۴۱، معارج / ۲۲-۳۵، اعراف / ۱۷۰، ابراهیم / ۴۰، طه / ۱۳۲، لقمان / ۱۷، ابراهیم / ۳۷.

ص: ۶۶

و جوب روزه در دین اسلام و ادیان گذشته

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ). (بقره / ۱۸۳)

ای کسانی که ایمان آورده اید، بر شما روزه نوشته شد چنان که بر آنان که پیش از شما بودند نوشته شد، باشد که پرهیزگار شوید.

کیفیت و شرایط روزه

(أَيَّاماً مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ....) (بقره / ۱۸۴)

روزهایی چند، شمرده را (باید روزه بدارید)، پس هر که از شما بیمار یا در سفر باشد، به شمار آن از روزهای دیگر روزه بدارد، و بر کسانی که روزه برای آنها طاقت فرساست لازم است کفاره بدهند که آن طعام دادن درویش درمانده است....

(شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ...). (بقره / ۱۸۵)

ماه رمضان، که در آن قرآن فرو فرستاده شد، که راهنمایی برای مردم و نشانه های روشنی از رهنمونی (به راه راست) و جدا کننده حق از باطل است، پس هر کس از شما این ماه را دریابد باید آن را روزه بدارد....

جواز عمل زناشویی در شب های ماه رمضان

(أَجَلَ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ...). (بقره / ۱۸۷)

در شب روزه آمیزش با زنانتان برای شما حلال می باشد....

روزه به جهت کفاره

بقره / ۱۹۶، نساء / ۹۲، مائده / ۸۹، مائده / ۹۵، مجادله / ۴.

(... إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا). (مریم / ۲۶)

... من برای خدای رحمان روزه ای نذر کرده ام - روزه سکوت - و امروز با هیچ آدمی سخن نخواهم گفت.

هر کس استطاعت دارد باید به حج رود

(... وَ لِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا...) . (آل عمران / ۹۷)

... و برای خدا بر مردم است زیارت آن خانه کنند، هر که تواند راهی به آن بیابد....

فلسفه حج

(وَ اُذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فِيْ اَيَّامٍ مَّعْلُوْمَاتٍ...) (حج / ۲۷ و ۲۸)

و در میان مردمان به حج آواز ده تا پیاده و سوار بر شتران باریک میان سبک رو از راه های دور سوی تو آیند، تا نزد سودهایی که ایشان راست حاضر آیند و خدای را در روزهایی دانسته - ایام نحر و تشریق یا دهه اول ذوالحجه - ... یاد کنند....

(الْحَجُّ اشْهُرٌ مَّعْلُوْمَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيْهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوْقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ...) . (بقره / ۱۹۷)

حج در ماه هایی دانسته - شوال، ذوالقعدة و ذوالحجه - است، پس هر که در آن ماه ها فریضه حج می گذارد (بدان که) در حج آمیزش (با همسران) و نافرمانی خدا - به گفتن دروغ و دشنام و مانند اینها - و ستیزه نیست....

(اِنَّ الصَّفَاَ وَ الْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ اَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا...) . (بقره / ۱۵۸)

صفا و مروه از نشانه های (مراسم طاعت و عبادت) خداست. پس هر که حج - آهنگ - خانه کند یا عمره - زیارت گذارد بر او ناروا و گناه نیست که به گرد آن دو بگردد....

آیات دیگر

بقره / ۱۹۶ و ۱۹۸ و ۱۹۹ و ۲۰۰ و ۲۰۳، مائده / ۹۵، حج / ۲۵ و ۳۲ و ۳۷.

امر به جهاد

(وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) .

(بقره / ۱۹۰)

و در راه خدا با کسانی که با شما کارزار کنند کارزار کنید و از حد مگذرید که خدا از حد گذرندگان را دوست ندارد.

(وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَ أَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَ الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ...) . (بقره / ۱۹۱)

آنان - مشرکان و کافران حربی - را هر جا که یابید بکشید و از همان جا که بیرونتان کردند - مکه - بیرونشان کنید و فتنه (ای که آنها کردند) - کفر و شرک و شکنجه و بیرون راندن مؤمنان - از کشتار (ی که شما کنید) بدتر است....

(وَ قَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ...) . (بقره / ۱۹۳)

با آنان کارزار کنید تا آشوبی نماند و دین از آن خدا می باشد....

پاداش مجاهدان

(فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَ مَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا) .

(نساء / ۷۴)

پس کسانی باید در راه خدا کارزار کنند که زندگی این جهان را به آن جهان می فروشند، و هر که در راه خدا کارزار کند پس کشته شود یا پیروز نگردد به او مزدی بزرگ خواهیم داد.

ص: ۷۰

شهیدان زنده اند

(وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ). (بقره/ ۱۵۴)

و آنان را که در راه خدا کشته می شوند مردگان مگوئید بلکه زندگانند مانند شما ولی شما در نمی یابید.

آیات دیگر

آل عمران/ ۱۴۲ و ۱۴۶ و ۱۴۷ و ۱۵۶ و ۱۵۷ و ۱۵۸ و ۱۶۷ و ۱۷۳، نساء/ ۷۵-۷۷، انفال/ ۶۰، محمد ۴/۹، توبه/ ۵ و ۱۶ و ۳۶.

ص: ۷۱

خمس و زکات

وجوب خمس و موارد مصرف آن

(وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ...) . (انفال / ۴۱)

و بدانید که هر چه به چنگ آرید، پس پنج یک آن برای خدای و پیامبر و خویشان (پیامبر) و یتیمان و تهیدستان و در راه ماندگان (از خاندان پیامبر) است...

وجوب زکات و اهمیت آن

(الَّذِينَ إِِنْ مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ) . (حج / ۴۱)

همان کسان که اگر ایشان را در زمین جایگاه و قدرت دهیم نماز را بر پا دارند و زکات دهند و به کار نیک و پسندیده فرمان دهند و از کار زشت ناپسند باز دارند، و خدای راست فرجام کارها.

(... كَلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَ آتَوْا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ...) . (انعام / ۱۴۱)

... از میوه ی آن چون میوه دهد بخورید و حق آن را روز چیدن و دروکردنش بدهید....

نتیجه و فایده ی زکات دادن

(قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صِيْلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ) . (مؤمنون / ۱ و ۴)

براستی که مؤمنان رستگار شدند، آنان که در نمازشان ترسان و فروتن اند، و آنان که از بیهوده رویگردانند، و آنان که زکات (مال خویش) را دهنده اند.

(خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِمْ بِهَا وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ...) . (توبه / ۱۰۳)

از مال های آنان صدقه ای - زکات - بگیر که بدان وسیله پاکشان سازی و آنان را برکت و

فزونی می بخشی - اموال یا حسناتشان را نشو و نما می دهی - و ایشان را دعا کن....

زکات در شرایع گذشته

(وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَ أَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ). (بقره / ۸۳)

و (به یاد آرید) آنگاه که از فرزندان اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خدای را نپرستید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان و تهیدستان نیکی کنید و به مردم سخن خوش و نیک بگویید و نماز را بر پا دارید و زکات بدهید. سپس جز اندکی از شما پشت کردید در حالی که (از حق) رویگردان بودید.

آیات دیگر

مائده / ۱۲، مریم / ۳۱، مریم / ۵۵.

ص: ۷۳

نذر

(وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا...) (بقره / ۲۷۰)

و انفاق یا نذری که کرده اید همانا خدا آن را می داند....

(يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا) . (انسان / ۷)

به نذر (خود) وفا می کنند و از روزی که بدی و سختی آن فراگیر است می ترسند.

اهمیت وفای به عهد

(وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ) . (مؤمنون / ۸)

و آنان که امانت ها و پیمان خویش را نگهدارنده اند.

(... وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا) . (اسراء / ۳۴)

... و به پیمان خویش وفا کنید، که از پیمان پرسیده خواهد شد.

(بَلَى مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ وَاتَّقَى فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) . (آل عمران / ۷۶)

آری هر که به پیمان خود وفا نماید و پرهیزگاری کند، خدا پرهیزگاران را دوست دارد.

جواز و موارد قسم

(... فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ اَرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا...) . (مائده / ۱۰۶)

... پس آن دو (شاهد) سوگند یاد کنند که، ما حاضر نیستیم حق را به چیزی بفروشیم...

(... فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتَيْهِمَا...) . (مائده / ۱۰۷)

... و به خدا سوگند خورند که گواهی ما درست تر است از گواهی آنها....

آیات دیگر

حج / ۲۹، آل عمران / ۳۵، مریم / ۲۶، بقره / ۱۷۷، توبه / ۷۵.

کفاره کشتن شکار در حال احرام

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدِيًّا بِالْعُكْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ...) . (مائده / ۹۵)

ای کسانی که ایمان آورده اید، در حالی که احرام بسته اید شکار مکشید، و هر که از شما آن را به عمد بکشد کیفری - قربانی کردن - باید مانند - برابر - آن چه کشته از جنس چهارپایان - شتر و گاو و گوسفند - به گواهی و حکم دو مرد عادل از شما - که حکم به برابری کنند -، قربانیی که به حرم برسد - در حرم ذبح شود - یا کفاره ای که غذا دادن مستمندان است یا برابر آن روزه داشتن، تا کیفر کار خود بچشد...

کفاره روزه

(... وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ...) (بقره / ۱۸۴)

... و بر کسانی که روزه برای آنها توانفرسا باشد باز خریدی است که آن طعام دادن درویش درمانده است....

کفاره ظاهر

(وَ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكُمْ تُوعِظُونَ بِهِ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا...) . (مجادله / ۳ و ۴)

و کسانی که زنان خویش را ظاهر می کنند و سپس از آنچه گفته اند بر می گردند - تا آن بشکنند و به همسر خود باز گردند - پیش از آن که به هم رسند آزاد کردن برده ای باید. این است که بدان پند داده می شوید، و خدای بدانچه می کنید آگاه است. و هر که

(برده) نیابد - یا نتواند -، پس روزه داشتن دو ماه پیایی باید، پیش از آن که به هم رسند (قبل از آمیزش) و هر که نتواند، پس طعام دادن شصت مستمند بیابد....

کفاره قسم

(لا- يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَ لَكِنْ يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ...) . (مائده / ۸۹)

خداوند شما را به سوگندهای بی قصد و بیهوده تان بازخواست نمی کند و لیکن شما را به سبب (شکستن) سوگندهایی که با قصد و نیت یاد کرده اید بازخواست می کند. پس کفاره آن غذا دادن ده مستمند است از میانه - نه عالی و نه پست - آنچه به خانواده می خورانید.

آیه دیگر

بقره / ۱۹۶.

ص: ۷۶

نفقه و انفاق به خانواده و نزدیکان

(... وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَّاهُمْ...) . (انعام / ۱۵۱)

... و فرزندان خود را از بیم درویشی و تنگدستی مکشید، ما شما و آنان را روزی می دهیم....

(إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ وَ إِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَى...) . (نحل / ۹۰)

همانا خدای به داد و نیکوکاری و دادن (حق) خویشاوند - صله رحم و نیکی کردن به خویشان - فرمان می دهد...

(يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ..) . (بقره / ۲۱۵)

از تو می پرسند چه چیز انفاق کنند؟ بگو: آنچه از مال انفاق می کنید برای پدر مادر و خویشان...

پدر مسؤول خانواده و مسؤول حفظ آنان از انحرافات است

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ...) .

(تحریم / ۶)

ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده خود را از آتشی که همیشه آن مردم و سنگ ها است نگه دارید...

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ وَ أَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ...) . (تغابن / ۱۴)

ای کسانی که ایمان آورده اید، همانا برخی از همسران و فرزندان دشمن شما هستند، پس از آنها حذر کنید...

خانواده صالح همه با هم در بهشت اند

(جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ...) . (رعد / ۲۳)

بهشت هایی پاینده که به آنها در آیند و نیز هر یک از پدران و همسران و فرزندان شایسته و نیکوکار آنها...

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ...) . (طور / ۲۱)

و کسانی که ایمان آوردند و فرزندانشان در ایمان از آنان پیروی کردند، فرزندانشان را (در بهشت) بدیشان پیوندیم....

ص: ۷۸

نهی از ربا

(یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً...) (آل عمران / ۱۳۰)

ای کسانی که ایمان آورده اید، ربا که افزودنی‌ها بر افزوده‌هاست - سودهایی است چند برابر - مخورید....

(... وَ أَخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ...) . (نساء / ۱۶۱)

و به سبب ربا گرفتن آنان و حال آنکه از آن باز داشته شده بودند....

رشد واقعی مال در ربا نیست

(وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوهَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوهَا عِنْدَ اللَّهِ...) (روم / ۳۹)

و آنچه از ربا می‌دهید تا (برای شما) در مال‌های مردم بیفزاید پس (بدانید که) نزد خدا افزون نمی‌شود...

(يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلُ الصَّدَقَاتِ...) . (بقره / ۲۷۶)

خداوند ربا را می‌کاهد و نابود می‌گرداند و صدقه‌ها را افزونی می‌بخشد...

آثار و تبعات ربا

(یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ...) . (بقره / ۲۷۸ و ۲۷۹)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید از خدا بترسید و اگر ایمان دارید هر چه از ربا (بر مردم) مانده است رها کنید، و اگر (رها) نکنید پس بدانید که از سوی خدا و پیامبر او در جنگید....

ص: ۷۹

(الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ...).

(بقره / ۲۷۵)

آنها که ربا می خورند، (در قیامت) بر نخیزند مگر مانند برخاستن کسی که شیطان او را به سبب آسیب رساندن آشفته و دیوانه گرداند - تعادل روحی و عمل او به هم می خورد - ...

ص: ۸۰

تشویق به قرض دادن

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاقْرَأُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ مَا تَقَدَّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا).
(مزمل / ۲۰)

و نماز را بر پا دارید و زکات بدهید و خدای را وام دهید وامی نیکو - در راه خدا انفاق کنید - و هر کار نیکی که برای خویشتن پیش فرستید آن را نزد خدای بازباید - به پاداش آن می رسید - که آن بهتر و مزدش بزرگتر است.

پاداش مضاعف

(مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً...). (بقره / ۲۴۵)

کیست که خدای را وام دهد وامی نیکو (در راه خدا انفاق کند)، تا او را افزون دهد افزودنی های بسیار؟...

(إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفَهُ لَكُمْ...). (تغابن / ۱۷)

اگر خدای را وام دهید وامی نیکو - در راه خدا هزینه کنید - آن را برای شما افزون می کند....

(إِنَّ الْمَصْدِقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَالَّذِينَ قَرْضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ...). (حدید / ۱۸)

همانا مردان و زنان صدقه دهنده و آنان که خدای را وام دادند وامی نیکو، به آنان دو چندان - افزون - باز داده شود....

پاداش های دیگر

(... وَ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَ آمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَ عَزَّرْتُمُوهُمْ وَ اقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ لَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ...).

(مائده / ۱۲)

ص: ۸۱

... و خدای گفت: من با شمایم، اگر نماز را بر پا دارید و زکات بدهید و به فرستادگانم ایمان آورید و ایشان را یاری کنید و به شکوه دارید و خدای را وامی نیکو دهید - به نیازمندان کمک کنید -، هر آینه بدی های شما را از شما بزدايم و شما را به بهشت هایی در آورم که از زیر (درختان) آنها جویی ها روان است....

ارث

نساء / ۱۲۷

نساء / ۱۹

نساء / ۱۷۶.

طلاق

طلاق / ۱

بقره / ۲۳۱

بقره / ۲۳۲

بقره / ۲۲۸ و ۲۲۹ و ۲۳۰

بقره / ۲۳۶ و ۲۳۷

احزاب / ۴۹

به علت طولانی بودن آیات مربوط به ارث و طلاق و گستردگی فراوان مباحث آن تنها آیات این دو موضوع عنوان شده است تا استاد با توجه به شرایط درس و آمادگی ذهنی طلاب از جهت گذراندن مباحث فقهی مربوط به ارث و طلاق، به بیان برخی آیات پردازد.

ص: ۸۳

تشویق به نکاح

(وَ أَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ...) . (نور / ۳۲)

و عذب هایتان - مردان بی زن و زنان بی شوهر - را و شایستگان از بندگان و کنیزان خود را به زناشویی دهید....

کسانی که امکان ازدواج ندارند عفت و پاکدامنی را حفظ کنند

(وَ لَيْسَتَعْفِيفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُعْطِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...) . (نور / ۳۳)

و آنان که (وسيله) زناشویی نیابند باید خویشتنداری و پاکدامنی گیرند تا خداوند از بخشش خود بی نیازشان گرداند.

با مشرکان ازدواج نکنید

(وَ لَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا... وَ لَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا...) .

(بقره / ۲۲۱)

و زنان مشرک را به همسری مگیرید تا ایمان آورند... و به مردان مشرک زن با ایمان مدهید تا ایمان آورند...

کسانی که ازدواج با آنها حرام است

(وَ لَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ...) . (نساء / ۲۲)

و با زنی که پدرانتان به زنی گرفته اند زناشویی مکنید...

(حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَ بَنَاتُكُمْ وَ أَخَوَاتُكُمْ وَ عَمَّاتُكُمْ وَ خَالَاتُكُمْ وَ بَنَاتُ الْأَخِ وَ بَنَاتُ الْأُخْتِ وَ أُمَّهَاتُكُمْ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَ أَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرِّضَاعِ وَ أُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَ رَبَائِكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَ حَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَضْلَابِكُمْ وَ أَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ

سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَحِيماً). (نساء / ۲۳)

بر شما حرام شده است (ازدواج با) مادرانتان و دخترانتان و خواهرانتان و عمه هایتان و خاله هایتان و دختران برادر و دختران خواهر و آن مادرانتان که شما را شیر داده اند - دایه هاتان - و خواهرانتان از راه شیرخوارگی و مادران زنانتان و دختران زنانتان - از شوهر پیش - که در کنار شما پرورش یافته اند، از آن زنانی که بدیشان در آمده اید، و اگر به آنان در نیامده اید باکی و گناهی بر شما نیست - در ازدواج با دختران آنان -، و زنان آن پسرانتان که از پشت شما باشند، و این که دو خواهر را با هم به زنی گیرید، مگر آنچه پیش از این گذشت - که گناهانش آمرزیده شده ولی باید از یکی جدا شوید -، خداوند آمرزگار و مهربان است.

جواز تعدد زوجات

(... فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَ ثُلَاثَ وَ رُبَاعاً...). (نساء / ۳)

... پس با زنان پاک (دیگر) ازدواج نمایید، دو یا سه یا چهار همسر...

ص: ۸۵

خداوند یکسان پاداش می دهد

(... أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى...). (آل عمران / ۱۹۵)

... که من کار هیچ عمل کننده ای از شما را، از مرد یا زن، تباہ نکنم....

(... وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا...).

(توبه / ۷۲)

خداوند به مردان و زنان مؤمن بوستان هایی وعده داده است که از زیر (درختان) آنها جویها روان است، در آنها جاویدانند....

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً...). (نحل / ۹۷)

هر کس از مرد و زن که کاری نیک و شایسته کند در حالی که مؤمن باشد هر آینه او را به زندگانی پاک و خوشی زنده بداریم...

حقوق متقابل

(... لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبْنَ...). (نساء / ۳۲)

... مردان را از آنچه به دست آورده اند بهره ای است، و زنان را نیز از آنچه به دست آورده اند بهره ای است...

(... وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ...). (بقره / ۲۲۸)

و برای آن زنان (حقوقی) است مانند آنچه (از تکالیف) بر آنهاست به شیوه نیکو و پسندیده...

حق مادر

(وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا...). (احقاف / ۱۵)

و آدمی را به نیکوکاری با پدر و مادر خویش سفارش کردیم (به ویژه مادر، زیرا

که) مادرش او را به دشواری بار برداشت و به دشواری بنهاد...

حق زنان و دختران در جاهلیت

(وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٍ) . (نحل / ۵۸)

و چون یکی از آنان را به دختر مژده دهند رویش سیاه گردد از خشم - بر زن خود که چرا دختر زاده است - و خشم خود فرو می خورد.

اکراه و اجبار به عمل زشت نکنید

(... وَ لَا تُكْرِهُوا فَتِيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا...) . (نور / ۳۳)

... و کنیزان خود را اگر خواهند که پارسا باشند به ستم بر زنا وادار مکنید....

ص: ۸۷

گوشت های حرام

(إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَ مَا أَهْلَ بِهِ لغيرِ اللَّهِ...) . (بقره ۱۷۳)

خداوند تنها (گوشت) مردار و خون و گوشت خوک و آنچه را که (هنگام کشتن) نام غیر خدا بر آن گفته شود حرام کرده است....

(قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ...) .

(... وَ لَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ...) .

(وَ لَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ...) . (انعام / ۱۵۱ و ۱۵۲)

بگو: بیاید آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده بخوانم: این که چیزی را با او شریک مگیرید و به پدر و مادر نیکی کنید و فرزندان خود را از بیم درویشی و تنگدستی مکشید

... و پیرامون کارهای زشت، چه آشکار و چه نهانش، مگردید و کسی را که خدا (کشتن او را) حرام کرده مکشید مگر به حق...

و پیرامون مال یتیم مگردید - مگر به وجهی که نیکوتر است - تا به جوانی و نیروی خود برسد...

صید در حال احرام

(... وَ حُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا...) . (مائده / ۹۶)

... و شکار خشکی تا هنگامی که در احرام هستید بر شما حرام شده است...

بیع و خرید و فروش

(... أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ... (بقره / ۲۷۵)

... خداوند خرید و فروش را حلال کرده است....

حیوانات دریایی

(أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَ طَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِلسَّيَّارَةِ... (مائده / ۹۶)

شکار دریا و خوراک آن برای شما و کاروانیان حلال شده است....

چهارپایان

(... أَحَلَّتْ لَكُمْ بِهِمَهُ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ... (مائده / ۱)

... (خوردن گوشت) چهارپایان زبان بسته، جز آنچه بر شما خوانده می شود، برای شما حلال شده است....

غذای اهل کتاب

(الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَ طَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلْلٌ لَكُمْ وَ طَعَامُكُمْ حَلْلٌ لَهُمْ... (مائده / ۵)

امروز چیزهای - خوردنی های - پاکیزه برای شما حلال شد و طعام کسانی که به آنان کتاب داده شده - غیر از گوشت کشتارهای آنها - برای شما حلال است و طعام شما برای آنها حلال است...

شکار توسط حیوانات شکاری

(... قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَ مَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلَّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ عَلَيْكُمْ وَ اذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ... (مائده / ۴)

... بگو: چیزهای پاکیزه بر شما حلال شده است و آنچه از جانوران شکاری -

سگان شکاری - که تعلیم داده اید در حالی که از آنچه خداوند به شما آموخته به آن سگان شکاری آموخته باشید - که شکار را بگیرند و خود نخورند -، پس، از شکاری که برای شما گرفته اند بخورید و نام خدا را (هنگام فرستادن حیوان) بر آن یاد کنید....

ص: ۹۰

حرمت قمار و شراب

(يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا...) . (بقره / ۲۱۹)

تو را از می و قمار می پرسند، بگو: در آنها گناهی است بزرگ و سودهایی برای مردم، و گناه آنها از سودشان بزرگ تر است...

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) . (مائده / ۹۰)

ای کسانی که ایمان آورده اید، همانا می و قمار و بت ها - با سنگ هایی که مقدس می شمردند و بر آن قربانی می کردند - و تیرهای قرعه، پلید و از کار شیطان است. پس، از آن بپرهیزید، باشد که رستگار شوید.

بطلان نماز در حال مستی

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى...) . (نساء / ۴۳)

ای کسانی که ایمان آورده اید، در حالی که مستید به نماز نزدیک مگردید...

آثار منفی قمار و شراب

(إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبُغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُصَدِّكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ) .

(مائده / ۹۱)

همانا شیطان می خواهد در می و قمار میان شما دشمنی و کینه بیفکند و شمارا از یاد خدا و از نماز باز دارد. پس آیا باز می ایستید؟

ص: ۹۱

(۱) اولین معلم انسان خداست

(الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ) . (الرحمن / ۱-۴)

خدای رحمان، قرآن را آموخت - به پیامبرش (صلی الله علیه و آله) و به انسان -، انسان را بیافرید، او را سخن گفتن آموخت.

(عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم) . (علق / ۵)

آدمی را آنچه نمی دانست آموخت.

(وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا...) . (بقره / ۳۱)

و همه نامها را به آدم آموخت...

(۲) پیامبران برای تعلیم و تربیت انسان مبعوث شده اند

(لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ) . (آل عمران / ۱۶۴)

هر آینه خدای بر مؤمنان منت نهاد که در میانشان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد و کتاب و حکمتشان می آموزد، در حالی که پیش از آن - آمدن پیامبر - هر آینه در گمراهی آشکاری بودند.

آیات دیگر

بقره / ۱۲۹، توبه / ۱۲۲.

ص: ۹۲

اهمیت علم

(وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ...) . (اسراء / ۳۶)

و از پی آنچه بدان دانش نداری مرو....

(... فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) . (انبیاء / ۷)

... پس اگر خود نمی دانید از اهل ذکر پرسید.

(وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ لِنُضْرِبِهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ) . (عنکبوت / ۴۳)

و این مثل ها را برای مردم می زنیم و جز داناان آنها را در نمی یابند.

عالم

(... قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ...) . (زمر / ۹)

... بگو: آیا آنان که می دانند - خداشناسان - و آنان که نمی دانند - کافران - برابرند؟...

(... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ...) . (فاطر / ۲۸)

... از بندگان خدا تنها دانشوران - عالمان ربانی - از او می ترسند...

(... يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ...) . (مجادله / ۱۱)

... خدا کسانی از شما را که ایمان آورده اند، (به پایه ای) و کسانی را که دانش داده شده اند به پایه ها بالا برد...

آیات دیگر

آل عمران / ۱۸

ص: ۹۳

رفتار با مردم

(خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ). (اعراف / ۱۹۹)

عفو را پیشه کن - کار را بر مردم آسان گیر و گذشت و میانه روی را پیشه ساز - و به کار نیک و پسندیده فرمان ده و از نادانان و نابخردان روی بگردان.

مهربانی با برادران دینی

(مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ...). (فتح / ۲۹)

محمد صلی الله علیه و آله فرستاده خداست، و کسانی که با اویند بر کافران سرسخت و در میان خود مهربانند....

وارد شدن در محیط زندگی دیگران

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا...). (نور / ۲۷)

ای کسانی که ایمان آورده اید، به خانه هایی جز خانه های خودتان وارد نشوید تا آن که خبر دهید و اجازه خواهید و بر اهل آن سلام کنید...

(فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ...). (نور / ۲۸)

پس اگر کسی را در آنها نیابید وارد آنجا نشوید تا آنگاه که به شما اجازه داده شود...

(لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ...). (نور / ۲۹)

باکی و گناهی بر شما نیست که به خانه ای غیرمسکونی - اماکن عمومی - که کالا و بهره ای - برخوردار و نفعی - در آن دارید وارد بشوید....

آیات دیگر

لقمان / ۱۸ و ۱۹، حجرات / ۱-۵، احزاب / ۵۳، نور / ۶۱، فرقان / ۶۳، حجرات / ۱۱-۱۲

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا...) . (مجادله / ۱۱)

ای کسانی که ایمان آورده اید، چون شما را گویند که در مجلس ها - مجالسی که با پیامبر صلی الله علیه و آله دارید یا همه مجالس ذکر - جای بگشایید برای برادرانتان - پس جای بگشایید، تا خداوند (بهشت را) برای شما وسعت بخشد، و هنگامی که گفته شود، برخیزید! برخیزید....

سلام به هنگام ورود و جواب آن

(... فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ...) . (نور / ۶۱)

پس چون به خانه هایی داخل شدید بر خودتان - یکدیگر - سلام گویند، که سلام و درودی از سوی خداست، درودی مبارک و پاکیزه....

(وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا) .

(نساء / ۸۶)

و هنگامی که شما را به درودی درود گویند، پس به نیکوتر از آن درود گویند یا همان را باز گویند، همانا خداوند بر هر چیزی حسابگر است.

ترک مجالس ضد ارزش

(وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يُخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يُخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ...) . (انعام / ۶۸)

و چون کسانی را ببینی که در باره ی آیات ما به ناسزا گویی و یاوه سرایی پردازند از

آنها روی بگردان تا به سخنی دیگر پردازند...

(وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا) . (فرقان / ۷۲)

و آنان که گواهی دروغ - باطل و به ناحق - ندهند - در مجالس باطل حضور نیابند - و چون بر بیهوده و ناپسند بگذرند با بزرگواری بگذرند.

مذمت صحبت در گوشی و نجوا در مجلس

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَنَاجَوْا بِالْبِئْتِ وَالْعِدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبُرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ) . (مجادله / ۹)

ای کسانی که ایمان آورده اید، چون با یکدیگر راز گوید رازی مگوید که در آن گناه و ستم و نافرمانی پیامبر باشد، و با یکدیگر به نیکوکاری و پرهیزگاری راز گوید. و از خدایی که به سوی او برانگیخته و فراهم می شوید پروا کنید.

آیات دیگر

مجادله / ۸ و ۱۰

ص: ۹۶

قاطع رحم زیان کار است

(الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ). (بقره / ۲۷)

آنان که پیمان خدای را پس از بستن و استوار کردن آن می شکنند و آنچه را که خدا به پیوند آن فرمان داده می گسلند، و در زمین تباهی می کنند، اینانند زیانکاران.

قطع رحم و فساد در زمین

(فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطُّوا أَرْحَامَكُمْ). (محمد / ۲۲)

پس (ای منافقان) آیا (جز این) انتظار می دارید که اگر سرپرست امور مردم شدید - به قدرت و حکومت رسیدید - در زمین تباهی کنید و از خویشاوندانتان ببرید؟

مقدم داشتن دیگران بر خود

(و يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مَشْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكْرًا). (انسان / ۸ و ۹)

و طعام را با دوستی آن - با آنکه خود به آن مایل تر و نیازمند ترند - به بینوا و یتیم و اسیر می خوراندند، (زبان حالشان این است که) همانا شما را برای خشنودی خدای می خورانیم، از شما پاداش و سپاسی نمی خواهیم.

(وَ الَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَ الْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَ لَا- يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ...). (حشر / ۹)

و نیز کسانی راست که در سرای هجرت و ایمان - یعنی مدینه - پیش از ایشان جای گرفته اند - یعنی انصار که در دیار خود ایمان آوردند - هر که را که به سوی آنان هجرت کرده است دوست می دارند و در سینه های خویش از آنچه به آنان (مهاجران) داده شده نیازی - تنگی و حسدی - نمی یابند و آنان را بر خویشتن بر می گزینند هر چند که خود بدان نیازمند باشند....

ص: ۹۸

دوستان خوب در معاشرت با یکدیگر به هم ستم نمی کنند

(... وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ...). (ص / ۲۴)

... و هر آینه بسیاری از شریکان - که مال به هم می آمیزند - برخی شان بر برخی ستم می کنند مگر آنان که ایمان آورده و کارهای نیک و شایسته کرده اند، و ایشان اندکند....

عاقبت همنشینی با دوستان بد

(يا وَيَلْتِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا). (فرقان / ۲۸ و ۲۹)

وای بر من، کاش فلان را به دوستی نمی گرفتم، همانا مرا از این یادکرد و پند - قرآن - پس از آنکه به من رسید گمراه کرد. و شیطان آدمی را فرو گذارنده و خوار کننده است.

(الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ). (زخرف / ۶۷)

دوستان - که دوستیشان در راه کفر و گناه است - در آن روز برخی دشمن برخی دیگرند، مگر پرهیزگاران - که دوستی ایشان برای خدا و در راه خداست -.

جواز ورود و خوردن از خانه دوستان

(لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ

بر نابینا و لنگ و بیمار و خودتان تنگی و گناهی نیست که از خانه های خویش - که شامل خانه های فرزندان نیز هست - یا از خانه های پدرانتان یا خانه های مادران یا خانه های برادرانتان یا خانه های خواهرانتان یا خانه های عموهایتان یا خانه های عمه هایتان یا خانه های داییهایتان یا خانه های خاله هایتان یا خانه هایی که کلیدهای آنها به دست شماست یا (خانه های) دوستانتان (چیزی) بخورید، تنگی و گناهی نیست که همگی با هم یا جدا جدا و پراکنده بخورید. پس چون به خانه هایی در آید بر خودتان - یکدیگر - سلام گوئید، که سلام درودی از سوی خداست، درودی مبارک و پاکیزه. بدین گونه خدا آیات را برای شما روشن بیان می کند شاید خرد را کار بندید.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. (نحل / ۹۰)

همانا خدای به عدل و نیکوکاری و دادن (حق) خویشاوند - صله رحم و نیکی کردن به خویشان - فرمان می دهد و از زشتکاری و کار ناپسند و ستم و سرکشی باز می دارد، شما را پند می دهد که یاد کنید و پند بگیرید.

پاداش محسنین

(... إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا). (کهف / ۳۰)

... ما مزد کسی را که کار نیکو کرده تباه نکنیم...

(لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ...). (یونس / ۲۶)

برای کسانی که نیکویی کردند (پاداشی) نیکوتر باشد و فزونی...

(مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا...). (انعام / ۱۶۰)

هر که کار نیکی آورد ده چندان پاداش دارد...

آثار معنوی و برکات احسان

(إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ...). (اسراء / ۷)

اگر نیکویی کنید برای خودتان نیکویی کرده اید...

(... إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ). (اعراف / ۵۶)

... زیرا که مهر و بخشایش خداوند به نیکوکاران نزدیک است.

(... إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ...). (هود / ۱۱۴)

... همانا که خوبی ها - نمازها - بدی ها را از میان می برد.

(إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ). (نحل / ۱۲۸)

همانا خدا با کسانی است که پرهیزگاری کنند و کسانی که نیکوکارند.

(... لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَ لَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ...) . (نحل / ۳۰)

... برای کسانی که نیکویی کردند در این جهان نیکی است، و همانا سرای آخرت از آن هم بهتر است....

آیات دیگر

قصص / ۷۷، مائده / ۹۳، زمر / ۱۰، بقره / ۱۹۵، شوری / ۲۳، نساء / ۴۰، نحل / ۸۹، آل عمران / ۱۳۴.

ص: ۱۰۲

خدا آمرزنده است

(فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا). (نوح / ۱۰)

پس گفتم: از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او آمرزگار است.

(... وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ...). (رعد / ۶)

... و همانا پروردگار تو برای مردم بر ستمکاریشان دارای آمرزش و مغفرت است...

(... إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ...). (نجم / ۳۲)

... همانا پروردگار تو فراخ آموزش است....

(وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا).

(نساء / ۱۱۰)

و هر که کار بدی کند یا به خود ستم کند آنگاه از خدا آمرزش بخواهد خدا را آمرزگار و مهربان یابد.

استغفار عامل رفع عذاب

(وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ).

(انفال / ۳۳)

و خدا بر آن نیست که آنان را عذاب کند در حالی که تو در میان ایشان، و خدا عذاب کننده آنان نیست در حالی که آمرزش می خواهند.

بهشت پاداش استغفار کنندگان

(وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ لَهُمْ لَمْ يُصَدِّقُوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ...). (آل عمران / ۱۳۵-۱۳۶)

ص: ۱۰۳

و آنان که چون کار نکوهیده و زشتی کنند یا (با ارتکاب دیگر گناهان - یا گناهان کوچک) بر خویشتن ستم کنند خدای را به یاد آرند و برای گناهانشان آمرزش خواهند و جز خدا کیست که گناهان را ببامزد؟ و بر آنچه کرده اند، در حالی که (بدی و زشتی و کیفر آن را) می دانند، نیابند، اینان پاداششان آمرزشی است از پروردگارشان و بهشت هایی که جوی ها از زیر آن ها روان است...

آیات دیگر

قصص / ۱۶، اعراف / ۲۳، آل عمران / ۱۷، اسراء / ۲۵، نساء / ۱۰۶، زمر / ۵۳، غافر / ۳، هود / ۹۰، نمل / ۴۶، انفال / ۳۳.

ص: ۱۰۴

خداوند راه توبه را یاد داده است

(فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ). (بقره / ۳۷)

آنگاه آدم از پروردگار خویش سخنانی فرا گرفت، پس خدا (با رحمت خود) بر او بازگشت و توبه او را پذیرفت، همانا او توبه پذیر و مهربان است.

(... ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ). (توبه / ۱۱۸)

... آنگاه (به بخشایش خود) بر آنان بازگشت تا توبه کنند، که خدا توبه پذیر و مهربان است.

(وَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ...). (نساء / ۲۷)

و خدا می خواهد که (به مهر و بخشایش خویش) بر شما باز گردد....

(وَ هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَ يَعْْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ).

(شوری / ۲۵)

و اوست آن (خدای) که توبه را از بندگان خود می پذیرد و از بدی ها - گناهانشان - در می گذرد و آنچه می کنید می داند.

اثرات و نتایج توبه

(وَ يَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَ لَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ). (هود / ۵۲)

و ای قوم من، از پروردگارتان آمرزش بخواهید آنگاه به او باز گردید - توبه کنید - تا باران را بر شما پیاپی و فراوان فرستد، و نیروی بر نیرویتان بیفزاید، و بزهکارانه پشت مکنید و روی مگردانید.

شرایط و ویژگی توبه

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا...) . (تحریم / ۸)

ای کسانی که ایمان آورده اید، به خدای بازگردید - توبه کنید - بازگشتی به صدق و اخلاص...

(إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ...) . (نساء / ۱۷)

(قبول) توبه بر خدا تنها برای کسانی است که بدی به نادانی کنند...

(وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا) . (نساء / ۱۸)

و توبه برای کسانی نیست که کارهای بد همی کنند تا چون مرگ یکیشان فرا رسد گوید اینک توبه کردم، و نه برای کسانی که با حال کفر بمیرند. آنان را عذابی دردناک آماده ساخته ایم.

آیات دیگر

مائده / ۳۹، انعام / ۵۴، اعراف / ۱۵۳، نحل / ۱۱۹، هود / ۳ و ۹۰، مائده / ۷۴، نور / ۳۱.

ص: ۱۰۶

(وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ...) . (اعراف / ۹۶)

و اگر مردم آبادی ها ایمان آورده و پرهیزگاری کرده بودند هر آینه برکت های آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم...

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا...) . (انفال / ۲۹)

ای کسانی که ایمان آورده اید، اگر از خدا پروا داشته باشید برای شما مایه تمیز (میان حق از باطل) قرار می دهد....

(... وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا) . (طلاق / ۲)

... و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می کند.

(... وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا) . (طلاق / ۴)

... و هر که از خدای پروا کند - به طاعت او - او در کارش آسانی پدید آرد.

(وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ...) . (مائده / ۶۵)

و اگر اهل کتاب ایمان آورند و پرهیزگار شوند هر آینه بدیهایشان را از آنها بزداایم....

(وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا...) . (زمر / ۷۳)

و آنان که از پروردگار خویش پروا کرده اند گروه گروه به بهشت برده می شوند...

(ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ نَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًا...) . (مریم / ۷۲)

آنگاه کسانی را که پرهیزگاری کردند برهانیم و ستمکاران را در آنجا به زانو در آمده بگذاریم.

(... وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا) . (طلاق / ۵)

و هر که از خدای پروا کند بدیهایش را از او بزداید (گناهانش را می بخشد) و مزدش را بزرگ سازد...

(إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ). (قمر / ۵۴-۵۵)

همانا پرهیزگاران در بوستان ها و (کنار) جوی ها باشند. در نشستگاهی راستین - بهشت جاودان - نزد پادشاهی توانا - خدای متعال.

آیات دیگر

آل عمران / ۱۵ و ۱۷۶، نحل / ۱۲۸، مرسلات / ۴۱، نبأ / ۳۱، دخان / ۵۱، زخرف / ۳۵، حجر / ۴۵.

ص: ۱۰۸

باید بر خدا توکل کنیم (امر به توکل)

(وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ...) . (فرقان / ۵۸)

و بر آن زنده ای توکل کن که هرگز او را مرگ نباشد و او را همراه با سپاس و ستایش به پاکی یاد کن...

(وَمَا لَنَا أَلَّا تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا...) . (ابراهیم / ۱۲)

و ما را چیست که بر خدا توکل نکنیم و حال آنکه او راه های (راست) ما را به ما بنمود؟...

(... فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ) . (آل عمران / ۱۵۹)

... و چون بر (کاری) دل بنهادی بر خدای توکل کن که خدا توکل کنندگان را دوست دارد.

(... وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ...) . (هود / ۱۲۳)

... و بازگشت همه ی کارها به اوست، پس او را بپرست و بر او توکل کن...

فواید توکل

(... وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا) . (نساء / ۸۱)

... و بر خدا توکل کن، و خدا کارسازی (یار و مدافعی) بسنده است.

(... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ...) . (طلاق / ۳)

... و هر که بر خدا توکل کند خدا او را بسنده است...

آیات دیگر

هود/ ۵۶، یوسف/ ۶۷، آل عمران/ ۱۶۰ و ۱۷۳، نحل/ ۴۲، مائده/ ۲۳، یونس/ ۸۴.

امر به صبر شده ایم

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ... (بقره / ۱۵۳)

ای کسانی که ایمان آورده اید، به شکیبایی و نماز یاری خواهید...

يا بَنِي آدِمِ الصَّلَاةَ وَ أَمُرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكُمْ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ. (لقمان / ۱۷)

ای پسرک من نماز را بر پا دار و به کار نیک و پسندیده فرمان ده و از کار زشت و ناپسند بازدار و بر آنچه به تو رسد شکیبایی کن، که این از کارهای استوار است.

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا. (معارج / ۵)

پس شکیبایی کن شکیبایی نیکو.

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا... (آل عمران / ۲۰۰)

ای کسانی که ایمان آورده اید، شکیبایی کنید و (در برابر دشمن) با هم پایداری ورزید و آماده ی کارزار با دشمنان باشید :-
یا مرزبانی کنید -...

پاداش صابران

(سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ). (رعد / ۲۴)

(و گویند:) سلام بر شما به پاداش صبری که کردید، پس چه نیک است سرانجام این سرای!

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ. (مؤمنون / ۱۱۱)

امروز من ایشان را از آن رو که شکیبایی کردند پاداش می دهم، همانا ایشانند رستگاران.

(... إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ). (زمر / ۱۰)

... همانا به شکیبایان مزدشان را تمام و بی شمار - یا بی حسابرسی و بازخواست - بدهند.

آیات دیگر

احقاف / ۳۵، نحل / ۹۶، فرقان / ۷۵، سجده / ۲۴، فصلت / ۳۵، قصص / ۵۴، انسان / ۱۲، غافر / ۵۵، ص / ۴۴، انفال / ۶۵.

ص: ۱۱۱

عبادت و شب زنده داری

عبادت هدف خلقت

(وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ). (ذاریات / ۵۶)

و پریان و آدمیان را نیافریدم مگر تا مرا (به یگانگی) پرستند.

عبادت خدا و پرهیز از عبادت طاغوت

(إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ). (حمد / ۵)

تو را می پرستیم و بس، و تنها از تو یاری می خواهیم و بس.

(وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ). (زمر / ۱۷)

و آنان که از پرستش طاغوت - بت ها و سران گردنکش کفر - پرهیز کردند و به خدای باز گشتند، ایشان راست مژده، پس بندگان مرا مژده ده...

نیاز انسان به خدا

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ). (فاطر / ۱۵)

ای مردم، شما باید نیازمندان به خدا، و خداست بی نیاز و ستوده.

شب زنده داری

(تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا...). (سجده / ۱۶)

پهلوهانشان از بسترها (برای نماز شب) دور می شود، پروردگار خویش را با بیم و امید می خوانند....

(كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ). (ذاریات / ۱۷ و ۱۸)

اندکی از شب را می خفتند - و بیشتر آن را به نماز و عبادت بر می خاستند - علیه السلام و سحرگاهان آمرزش می خواستند.

آیات دیگر

کهف / ۱، حج / ۶۷، زمر / ۹.

اسراف نکنید

(... وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ). (اعراف / ۳۱)

... و بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید، که خدا اسرافکاران را دوست ندارد.

(وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا). (فرقان / ۶۷)

و آنان که چون هزینه کنند نه اسراف کنند و نه تنگ گیرند و میان این دو به راه اعتدال باشند.

آثار منفی اسراف

(... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَابٌ). (غافر / ۲۸)

... همانا خدا آن را که گزافکار و دروغگوست راه ننماید....

(... وَ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ). (انعام / ۱۴۱)

... و گزافکاری نکنید، که او (خدای) گزافکاران را دوست ندارد.

(إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا). (اسراء / ۲۷)

همانا ریخت و پاش کنندگان - کسانی که مال را به گزاف تباه می کنند - برادران شیطان هایند و شیطان خداوند خویش را ناسپاس است.

آیات دیگر

یونس / ۱۲، شعراء / ۱۱۵، ذاریات / ۳۴.

ص: ۱۱۳

نکو هس ریاکاران

(وَ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا) . (نساء / ۳۸)

و همان کسان که مال های خود را به ریا - برای نمایاندن به مردم - انفاق می کنند و به خدا و روز واپسین ایمان ندارند، و کسی که شیطان یار و همدم وی باشد پس بد یار و همدمی است.

(فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُونَ) .

(ماعون / ۴-۵ و ۶)

پس وای بر نمازگزاران، آنان که از نمازشان غافلند، همانا که به دیگران می نمایاند (در عبادت ریا می کنند).

ریا جلوه ای از نفاق است

(إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَ هُوَ خَادِعُهُمْ... يُرَاؤُونَ النَّاسَ وَ لَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا) . (نساء / ۱۴۲)

منافقان با خدا فریبکاری می کنند، و حال آن که او (به سزای فریبکاریشان) فریب دهنده ی آنهاست... خود را به مردم می نمایند - ریا می کنند - و خدا را یاد نمی کنند مگر اندکی.

ریا باطل کننده عمل

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ...) (بقره / ۲۶۴)

ای کسانی که ایمان آورده اید، صدقه های خود را به منت نهادن و رنجانیدن تباه

مکنید مانند آن کس که مال خویش را برای نمایاندن به مردم انفاق می کند.

آیه دیگر

انفال / ۴۷.

ص: ۱۱۵

تکبر باعث سرپیچی شیطان از فرمان الهی و رانده شدن از بهشت گردید

(قَالَ مَا مَنَّكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ) .

(اعراف / ۱۲ و ۱۳)

(خداوند به او) گفت: چه بازداشت تو را که سجده نکنی آنگاه که به تو فرمان دادم؟ گفت: من از او بهترم، مرا از آتش آفریدی و او را از گِل. فرمود: پس، از این جایگاه فرو شو، تو را نرسد که در آن بزرگ منشی کنی، پس بیرون رو که تو از خوار شد گانی.

با تکبر بر زمین راه مرو

(وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا) .

(اسراء / ۳۷)

و در زمین با بزرگ منشی و سرمستی راه مرو، که تو زمین را نتوانی شکافت و در بلندی به کوه ها نتوانی رسید.

خودستایی نکنید

(أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَلَا يُوْظَلُمُونَ فَتِيلًا) .

(نساء / ۴۹)

آیا به کسانی ننگریستی که خویشان را به پاکی می ستایند؟ و حال آن که خداست که هر که را بخواهد پاک می گرداند - یا به پاکی می ستاید - و به اندازه رشته هسته خرمایی - یعنی به اندازه بسیار اندکی - ستم نشوند.

ص: ۱۱۶

(... فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى) . (نجم / ۳۲)

... پس خود را مستایید که او داناتر است به آن که پرهیزگاری کرده است.

بهشت پاداش فروتنان

(تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) . (قصص / ۸۳)

این سرای واپسین را برای کسانی ساخته ایم که در زمین برتری و تباهی نخواهند، و سرانجام (نیک) از آن پرهیزگاران است.

آیات دیگر

زمر / ۷۲، لقمان / ۱۸-۱۹، فرقان / ۶۳، اعراف / ۱۴۶.

ص: ۱۱۷

(الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّنا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ)
(آل عمران / ۱۶ و ۱۷)

آنان که گویند: پروردگارا، ما ایمان آوردیم پس برای ما گناهانمان را ببامرز و ما را از آتش دوزخ نگاه دار، آن شکیبایان و راستان - راستگویان - و فرمانبرداران و انفاق کنندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان.

(وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ). (آل عمران / ۱۰۴)

و باید از شما گروهی باشند که به نیکی بخوانند و به کارهای پسندیده فرمان دهند و از کارهای زشت و ناپسند بازدارند، و آنانند رستگاران.

(الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ). (آل عمران / ۱۳۴)

آنان که در آسانی - توانگری و فراخی و خوشی - و سختی - تنگدستی و ناخوشی - انفاق می کنند، و فروخورندگان خشم و درگذرندگان از مردم اند، و خدا نیکوکاران را دوست دارد.

(الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ). (آل عمران / ۱۹۱)

همان کسانی که ایستاده و نشسته و بر پهلوها خفته خدای را یاد می کنند و در آفرینش آسمان ها و زمین می اندیشند (و گویند): پروردگارا، این را به گزاف و بیهوده نیافریدی، تو پاکی - از این که کاری به گزاف و بیهوده کنی - پس ما را از عذاب آتش دوزخ نگاه دار.

(إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا...). (اعراف / ٢٠١)

کسانی که پرهیز گاری کردند چون وسوسه ای از شیطان به آنان رسد (خدای را) یاد کنند....

آیات دیگر

آل عمران / ١٣٥، فرقان / ٦٣-٧٤.

ص: ١١٩

ظاهری فریبنده

(وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ...) . (منافقون / ۴)

و چون آنان را بینی پیکرهاشان تو را شگفت آرد...

دنیاطلبی

(وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَشْخَطُونَ) . (توبه / ۵۸)

و از آنان کسانی اند که بر تو در صدقه ها - تقسیم زکات - خرده می گیرند، پس اگر از آن بدهندگان خوشنود می شوند و اگر از آن ندهندگان آنگاه ناخشنود و خشمگین می گردند.

تکبر

(وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَ رَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَ هُمْ مُسْتَكْبِرُونَ) . (منافقون / ۵)

و چون به آنها گفته شود: بیایید تا پیامبر خدا برایتان آمرزش بخواهد، سرهای خویش را بیچانند و آنان را بینی که (از حق) روی می گردانند در حالی که گردنکش اند.

بغض و کینه

(... قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَ مَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ...) . (آل عمران / ۱۱۸)

... همانا دشمنی از دهانشان - گفتارشان - پیداست، و آنچه دلهاشان پنهان می دارد بزرگ تر است....

کسالت در عبادت

(... وَ لَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَ هُمْ كُسَالَى...) . (توبه / ۵۴)

... و نماز نمی گزارند مگر با حال سستی و کاهلی....

(يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ...) . (توبه / ۶۴)

منافقان می ترسند از این که سوره ای بر آنان فرود آید که آنها را بدانچه در دلهایشان هست خبر دهد....

فرصت طلبی

(الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْكُمْ وَنَمْنَعُكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ...) . (نساء / ۱۴۱)

همان کسان که (از سر بدخواهی) چشم به شما می دارند، پس اگر شما را پیروزی و گشایشی از جانب خدا باشد گویند: مگر ما با شما نبودیم؟ و اگر کافران را بهره ای باشد (به آنها) گویند: آیا بر شما دست - چیرگی - نداشتیم و شما را از (گزند) مؤمنان - یا تسلیم شدن به آنها - باز نداشتیم؟...

آیات دیگر

بقره/ ۲۴، آل عمران/ ۱۵۲، فتح/ ۱۵، نساء/ ۸۱ و ۸۳، احزاب/ ۱۸، توبه/ ۴۷ و ۱۰۷.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

